JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
DÁMASO RUIZ-JARABO COLOMER

11 päivänä helmikuuta 2003 [1]

Sisällys

I Tosiseikat ..... I - 134

II Menettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio I - 137

III Oikeudenkäynti yhteisöjen tuomioistuimessa ..... I - 139

IV Muutoksenhaku ..... I - 140

1. Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen hallinnollisessa menettelyssä sillä, että tilaisuus tutustua valittajan puolesta puhuviin asiakirjoihin on evätty (ensimmäinen valitusperuste) ..... I - 140

A Asianosaisten lausumat ..... I - 140

B Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämien prosessinjohtotoimien laillisuus ..... I - 143

C Aalborgin puolesta puhuvien asiakirjojen arviointi ..... I - 146

2. Vastuu toisen oikeushenkilön toteuttamista toimista (kolmas peruste) ..... I - 148

A Asianosaisten lausumat ..... I - 148

B Perustelujen olemassaolo ..... I - 151

C Vastuun perusteeton siirtäminen ..... I - 152

3. Sakon määräämiseen sovellettavien periaatteiden loukkaaminen (neljäs valitusperuste) ..... I - 155

A Asianosaisten lausumat ..... I - 155

B Perusteet, joita komissio on käyttänyt sakkoja määrätessään ..... I - 157

C Suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisuusperiaatteen noudattaminen .. I - 160

1 — Alkuperäinen kieli: espanja.

4. Kilpailusääntöjen rikkomisen vanhentuminen (viides valitusperuste) ..... I - 163

A Asianosaisten lausumat ..... I - 163

B Perustelujen puuttuminen ei ole epäjohdonmukaista ..... I - 164

C Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vastauksen asianmukaisuus . I - 165

V Yhteenveto ja ehdotettava ratkaisu ..... I - 169

VI Oikeudenkäyntikulut ..... I - 169

VII Ratkaisuehdotus ..... I - 170

1. Aalborg Portland A/S (jäljempänä Aalborg) on hakenut muutosta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen laajennetun neljännen jaoston asiassa Cimenteries CBR ym. vastaan komissio 15.3.2000 antamaan tuomioon. [2]

I Tosiseikat

2. Valituksenalaisesta tuomiosta ilmenevät seuraavat tämän muutoksenhaun kannalta oleelliset tosiseikat:

— Komissio teki 6 päivänä helmikuuta 1962 annetun neuvoston asetuksen N:o 17 (perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan, joista on muutettuina tullut EY 81 ja EY 82 artikla, ensimmäinen täytäntöönpanoasetus; jäljempänä asetus N:o 17) [3] 14 artiklan 2 ja 3 kohdan nojalla huhtikuusta 1989 heinäkuuhun 1990 tutkimuksia eurooppalaisten sementintuottajien ja alan järjestöjen tiloissa. Näiden tutkimusten perusteella komissio päätti 12.11.1991 aloittaa hallinnollisen menettelyn [4] muun muassa Aalborgia vastaan. [5]

— Komissio toimitti 25.11.1991 väitetiedoksiannon 76:lle menettelyn kohteena olleelle yritykselle ja yritysten yhteenliittymälle, ja Aalborgilla oli tilaisuus esittää siitä kirjallisia huo-

2 — Yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000 (Kok. 2000, s. II-491).

3 — EYVL 1962, 13, s. 204.

4 — Asia IV/33.126 ja 33.322 — Sementti.

5 — Tuomion 2 ja 3 kohta.

mautuksia ja myöhemmin suullisia huomautuksia kuulemistilaisuuksissa, jotka järjestettiin 1.3. ja 1.4.1993 välisenä aikana.[6]

— Väitetiedoksiannon tekstiä, joka sisältyi yhteen asiakirjaan, ei annettu kaikilta osin tiedoksi yrityksille ja yritysten yhteenliittymille. Jokaiselle vastaanottajalle toimitettiin täydellinen sisällysluettelo väitetiedoksiannosta ja luettelo kaikista asiakirjoista, joista ilmoitettiin, mihin niillä oli oikeus tutustua. Eräät asianomaisista adressaateista vaativat komissiota toimittamaan niille lähetetystä väitetiedoksiannon versiosta puuttuvat luvut ja antamaan niille mahdollisuuden tutustua kaikkiin asiakirja-aineistoon sisältyviin asiakirjoihin sisäisiä ja luottamuksellisia asiakirjoja lukuun ottamatta. Komissio kieltäytyi noudattamasta tätä vaatimusta.[7]

— Komissio katsoi 30.11.1994 tekemässään päätöksessä 94/815/EY (jäljempänä päätös)[8] Aalborgin olevan vastuussa seuraavista kilpailunvastaisista menettelytavoista, jotka kaikki olivat ristiriidassa EY:n perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohdan kanssa:[9]

1. Osallistuminen 14.1.1983 alkaen sopimukseen, jonka tavoitteena oli varmistaa kotimarkkinoiden rauhoittaminen ja säännellä maasta toiseen suuntautuvia sementtitoimituksia (1 artikla). Tätä kutsutaan jäljempänä nimellä Cembureau-sopimus.

2. Osallistuminen 14.1.1983 ja 14.4.1986 välisenä aikana Cembureau — Association européenne du Cimentin (jäljempänä Cembureau) valtuuskuntien johtajien ja hallituksen kokouksissa hintatietojen vaihtamista koskeviin sopimuksiin, joilla pyrittiin helpottamaan päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanoa (2 artiklan 1 kohta).

3. Osallistuminen 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana samassa tarkoituksessa toteutettuihin yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden yhteydessä vaihdettiin tietoja:

6 — Tuomion 3, 9 ja 12 kohta.
7 — Tuomion 4–6 kohta.
8 — EYVL L 343, s. 1.
9 — Tuomion 22 kohta.

a) belgialaisten ja alankomaalaisten tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishinnoista sekä luxemburgilaisen tuottajan hinnoista alennuksineen;

b) tanskalaisten ja irlantilaisten tuottajien yrityskohtaisista hinnastoista, Kreikassa, Italiassa ja Portugalissa voimassa olevista alan hinnastoista sekä Saksassa, Ranskassa, Espanjassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sovelletuista keskimääräisistä hinnoista (2 artiklan 2 kohta).

4. Osallistuminen 28.5.1986 alkaen Cembureau Task Forcen tai European Task Forcen perustamisesta tehtyyn sopimukseen (4 artiklan 1 kohta).

5. Osallistuminen 17.6.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli italialaisen yrityksen Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien ja erityisesti Titan Cement Company, S.A:n asiakkaiden joukosta (4 artiklan 3 kohdan a alakohta).

6. Osallistuminen European Cement Export Committeen välityksellä 14.3.1984 ja 22.9.1989 välisenä aikana yhdenmukaistettuun menettelytapaan, joka koski tietojenvaihtoa kysynnästä ja tarjonnasta kolmansissa tuojamaissa, vientihinnoista, tuonnista jäsenvaltioihin ja kysynnästä ja tarjonnasta kotimarkkinoilla ja jolla pyrittiin estämään kilpailijoiden pääsy eri kansallisille markkinoille yhteisössä (5 artikla).

— Komissio määräsi Aalborgin lopettamaan mainitut kilpailusääntöjen rikkomiset ja olemaan vastedes tekemättä sopimuksia ja noudattamatta kilpailunvastaisia yhdenmukaistettuja menettelytapoja tavallisen sementin markkinoilla ja valkosementtimarkkinoilla toimiessaan (8 artikla) ja vahvisti sille 4 008 000 ecun suuruisen sakon, jolle oli suoritettava korkoa kolmeksi kuukaudeksi päätöksen tiedoksiantamisesta määrätyn maksuajan päättymisen jälkeiseltä ajalta (9 ja 11 artikla).

3. Aalborg ei hyväksynyt komission päätöstä vaan riitautti sen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa.

II Menettely ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa ja valituksenalainen tuomio

4. Aalborg vaati kanteessaan ensisijaisesti päätöksen 1 ja 2 artiklan, 4 artiklan 1 kohdan ja 3 kohdan a alakohdan sekä 5, 8 ja 12 artiklan kumoamista sitä koskevilta osin. Toissijaisesti se vaati sakon kumoamista tai alentamista. Se vaati joka tapauksessa komission velvoittamista korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

5. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin vaati prosessinjohtotoimella, joka annettiin kantajille tiedoksi 19.1. ja 2.2.1996 välisenä aikana, komissiota toimittamaan useita eri asiakirjoja. Komissio noudatti vaatimusta 29.2.1996 toimittamalla seuraavat asiakirjat: [10]

1) väitetiedoksiannon sellaisena kuin se oli annettu tiedoksi kullekin hallinnollisen menettelyn kohteena olleelle yritykselle, jotka olivat nyttemmin kantajina;

2) kunkin asianosaisen kuulemisesta tehdyn pöytäkirjan;

3) luettelon kaikista asiakirja-aineistoon sisältyneistä asiakirjoista;

4) laatikon, johon sisältyivät kaikki asiakirjat, joihin komissio oli perustanut väitetiedoksiantoon sisältyneet tosiseikkoja koskeneet päätelmänsä ja

5) komission ja kantajina olleiden yritysten välisen hallinnollisen menettelyn aikaisen kirjeenvaihdon.

6. Muut kaksi prosessinjohtotoimea annettiin tiedoksi asianosaisille 2.10.1996 sekä 18. ja 19.6.1987. Niillä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin antoi tarkat määräykset siitä, että kantajat saisivat tilaisuuden tutustua kaikkiin asiakirja-aineiston alkuperäisiin asiakirjoihin lukuun ottamatta niitä, joihin sisältyisi liikesalaisuuksia tai muita luottamuksellisia tietoja, ja komission sisäisiä asiakirjoja. [11]

7. Sen jälkeen kun kantajina olleille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille oli esitetty asiakirja-aineisto kokonaisuudessaan, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti niitä toimittamaan lyhyen kirjelmän, jossa yksilöitäisiin tarkasti kaikki ne asiakirjat, joihin niille ei ollut annettu tutustumisoikeutta hallinnollisen menettelyn aikana ja joista tietämättömyys oli saattanut heikentää niiden puolustautumista, ja selitettäisiin syyt, joiden vuoksi kyseisessä hallinnollisessa menettelyssä olisi

10 — Ks. valituksenalaisen tuomion 163 kohta luettuna yhdessä 5 ja 95 kohdan kanssa.

11 — Ks. valituksenalaisen tuomion 164–168 kohta.

niiden mielestä voitu päätyä eri lopputulokseen, jos niillä olisi ollut mahdollisuus tutustua niihin. Kirjelmään piti liittää jäljennös kustakin tutkitusta asiakirjasta. Kantajat toimittivat kirjelmänsä yhtä lukuun ottamatta. [12] Komissio vastasi niihin kaikkiin. [13]

8. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi valituksenalaisessa tuomiossa Aalborgin kanteen osittain ja totesi seuraavaa:

"— päätöksen 94/815/EY 1 artikla kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 31.12.1988 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä todetaan Cembureau – Association européenne du cimentin hallituksen kokouksissa syntyneen hintatietojen vaihtoa koskevia sopimuksia ja siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen 19.3.1984 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 2 artiklan 2 kohta kumotaan kantajan osalta siltä osin kuin siinä todetaan, että Cembureau – Association européenne du cimentin ja sen jäsenten välinen säännöllinen tietojenvaihto on koskenut Belgian ja Alankomaiden hintojen osalta näiden kahden maan tuottajien kuorma-autoilla suorittamien sementtitoimitusten vähimmäishintoja sekä Luxemburgin osalta tämän maan tuottajahintoja alennuksineen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 1 kohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986 ja 31.5.1987 jälkeen;

— päätöksen 94/815/EY 4 artiklan 3 kohdan a alakohta kumotaan siltä osin kuin siinä katsotaan kantajan osallistuneen kilpailusääntöjen rikkomiseen ennen 9.9.1986;

— päätöksen 94/815/EY 5 artikla kumotaan kantajan osalta;

— päätöksen 94/815/EY 9 artiklassa kantajalle asetetun sakon määräksi vahvistetaan 2 349 000 euroa;

12 — Ciments Luxembourgeois S.A.

13 — Tuomion 169 ja 170 kohta.

— kanne hylätään muilta osin;

— kantaja velvoitetaan vastaamaan omista oikeudenkäyntikuluistaan ja yhdestä kolmanneksesta komission oikeudenkäyntikuluista;

— komissio velvoitetaan vastaamaan kahdesta kolmanneksesta omista oikeudenkäyntikuluistaan."

9. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toisin sanoen totesi Aalborgin olevan vastuussa kilpailunvastaisista menettelytavoista, koska se oli osallistunut

1) 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisenä aikana Cembureau-sopimukseen, jonka tavoitteena oli varmistaa tavallisen sementin kotimarkkinoiden rauhoittaminen (päätöksen 1 artikla).

2) 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana tavallista sementtiä koskeneiden hintatietojen satunnaiseen vaihtamiseen (päätöksen 2 artiklan 1 kohta).

3) 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana säännöllisin väliajoin tietojen vaihtamiseen tanskalaisten ja irlantilaisten tuottajien yrityskohtaisista hinnastoista, Kreikassa, Italiassa ja Portugalissa voimassa olevista alan hinnastoista sekä Saksassa, Ranskassa, Espanjassa ja Yhdistyneessä kuningaskunnassa sovelletuista keskimääräisistä hinnoista (päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohta).

4) 9.9.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana European Task Forcen perustamisesta tehtyyn sopimukseen (päätöksen 4 artiklan 1 kohta).

5) 9.9.1986 ja 15.3.1987 välisenä aikana yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, joiden tavoitteena oli Calcestruzzin poistaminen kreikkalaisten tuottajien asiakkaiden joukosta (4 artiklan 3 kohdan a alakohta).

III Oikeudenkäynti yhteisöjen tuomioistuimessa

10. Valituksen jättämisen ja oikeudenkäynnin kirjallisen vaiheen jälkeen yhteisöjen tuomioistuin käytti sille työjärjestyksen 119 artiklassa [14] annettua mahdollisuutta ja hylkäsi toisen valitusperusteen 5.6.2002 antamallaan perustellulla määräyksellä.

14 — Konsolidoitu teksti julkaistu EYVL:ssä C 34, 1.2.2001, s. 1.

11. Muiden valitusperusteiden osalta järjestettiin 4.7.2002 suullinen käsittely samaan aikaan kuin kuuden muun valituksen osalta, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiosta on tehty. Suulliseen käsittelyyn osallistuivat valittajina olevat yritykset ja komissio.

IV Muutoksenhaku

12. Aalborg vaatii yhteisöjen tuomioistuinta kumoamaan valituksenalaisen tuomion kokonaisuudessaan sitä koskevin osin, koska päätös on siinä pysytetty ainakin osittain voimassa. Mikäli näin ei menetellä, se vaatii asian palauttamista ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta tämä antaisi siinä uuden ratkaisun ja kumoaisi sakon kokonaan tai osittain ja velvoittaisi komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jotka ovat aiheutuneet asian saattamisesta yhteisöjen kahden oikeusasteen käsiteltäväksi.

13. Edellä mainittuja vaatimuksia perustellakseen se on esittänyt viisi valitusperustetta, joita se on osittain perustellut eri tavoin. Kuten edellä on todettu, toinen valitusperuste on jätetty tutkimatta.

14. Seuraavassa esitetään Aalborgin valitusperusteet ja komission antama vastaus, joita käsittelen yksityiskohtaisesti omaa ratkaisuehdotustani perustellakseni.

1. *Puolustautumisoikeuksien loukkaaminen hallinnollisessa menettelyssä sillä, että tilaisuus tutustua valittajan puolesta puhuviin asiakirjoihin on evätty (ensimmäinen valitusperuste)*

A Asianosaisten lausumat

15. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tuomionsa 152 ja 153 kohdassa, että komissio on loukannut räikeällä ja olennaisella tavalla periaatteita, joita sovelletaan yritysten oikeuteen tutustua asiakirjoihin hallinnollisessa menettelyssä, koska ne eivät ole saaneet tutustua kolmeen neljännekseen tutkitusta asiakirja-aineistosta. Aalborg on samaa mieltä tästä arvioinnista samoin kuin oikeudellisista seurauksista, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on abstraktilla tasolla liittänyt näihin seikkoihin, erityisesti siitä, että puolustautumisoikeuksia on loukattu, jos osoitetaan, että on "olemassa pienikin mahdollisuus" siitä, että hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen.[15]

16. Valittajana oleva yritys on kuitenkin eri mieltä siitä, miten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut tätä

15 — Ks. tuomion 241 kohta.

ratkaisusääntöä ja katsoo sen olevan käytännössä jopa ristiriidassa tämän säännön kanssa. Se pyrkii osoittamaan tämän seuraavien kolmen esimerkin avulla:

a) Toscanon muistio (tuomion 1122 kohta); [16]

b) asiakirjat, jotka osoittavat, että 14.1.1983, 19.3.1984 ja 7.11.1984 pidettyjen kokousten aiheena oli polkumyynti ja vertailulukujärjestelmä (tuomion 1209 ja 1210 kohta); [17]

c) asiakirjat, jotka liittyvät Baden-Badenissa 9.9.1986 pidettyyn kokoukseen (tuomion 2888 ja 2889 kohta). [18]

17. Valittajana oleva yritys väittää, että mikäli sillä olisi ollut tilaisuus tutustua edellä mainittuihin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana, olisi ollut olemassa ainakin pieni mahdollisuus siitä, että hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen. Se on eri mieltä toteamuksesta, johon ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tältä osin päätynyt valituksenalaisen tuomion 1132, 1211 ja 2898 kohdassa tuomion 237 kohdassa asianmukaisesti esitetyn perusteen vastaisesti. Tämä peruste jää sisällyksettömäksi, mikäli tälle mahdollisuudelle asetetaan ankarampia varmuutta koskevia edellytyksiä. Lisäksi se katsoo, että kiistäessään asiakirjojen merkittävyyden ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen on täytynyt arvioida vastuuta aineellisesti uudella ja suppeammalla tavalla, joka poikkeaa siitä lähtökohdasta, johon komission päätös perustuu, ja on sitä ankarampi, eli sen mukaan Aalborgin läsnäolo Baden-Badenissa johtui sen kuulumisesta European Task Forceen. Kun komissio katsoi, että valittajana oleva yritys oli vastuussa kaikista kyseisen järjestön kokouksista, arvioimatta sen merkitystä, että se ei osallis-

16 — Asiakirja nro 33322/314–317.

17 — Kyseessä ovat 1) ilmoitusasiakirja, jonka Cement Makers' Federation esitti komissiolle vuonna 1973 brittiläisestä YHMJ-sopimuksesta; 2) asiakirjat nro 33.126/1078–1088, 1147–1163, 2569–2578, 2591–2597, 5038–5051, 9010–9075 ja 9078–9082, jotka osoittavat sen, että komission ja Euroopan sementtiteollisuuden välillä oli ollut vuosien ajan tiivistä yhteydenpitoa hinnanmuodostusjärjestelmän käyttöönotosta; 3) van Hoven kirje (asiakirjat nro 33.126/2412–2415); 4) asiakirjat nro 33.126/4982/54 ja 66, 5295, 5296 ja 6160–6165, jotka osoittavat sen, että Euroopan sementtiteollisuus oli vuosina 1983 ja 1984 huolestunut Ita-Euroopasta ja Espanjasta peräisin olleesta polkumyyntihinnoilla tapahtuneesta tuonnista; ja 5) asiakirja nro 33.126/6162, jonka mukaan "Itä-Euroopan maat ja erityisesti Länsi-Saksa eivät noudata pelisääntöjä".

18 — Eli seuraavat asiakirjat: 1) asiakirjat, jotka osoittavat sementtiteollisuuden harjoittaneen lainmukaista lobbaustoimintaa (asiakirjat nro 33.126/17158, 17163, 17164, 17168, 17627, 17629, 17630 ja 17641–17653, erityisesti 17641 ja 17646); 2) Blue Circlen sisäinen muistio 19.6.1986 pidetystä "Management Groupin" kokouksesta (asiakirjat nro 33.126/10822 ja 10823); ja 3) lukuisat asiakirjat, joiden perusteella olisi voitu todeta tosiseikat, jotka ovat sen puolustautumisperusteen taustalla, jonka mukaan Euroopan sementtiteollisuus oli yleisesti huolestunut Kreikasta peräisin olevasta tuonnista ja että lainmukaiset lobbaustoimet olivat ainoat toimet, joihin Aalborg osallistui (asiakirjat nro 33.126/16469, 11000, 11101, 11107–11109, 11074, 11075, 18961, 18962, 18963, 11004, 11021, 11022, 11062–11064, 11054–11060, 16183, 11028–11031, 11033–11038, 7723, 11072, 17173, 17174, 11126, 11130, 11131, 11138–11141, 11116, 11117, 18892–18997 ja 15388; 33.322/1319–1323).

tunut joihinkin niistä, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin perusti sen vastuun ainoastaan ja yksinomaan siihen, että se oli edustettuna Baden-Badenissa. [19]

18. Kyseisten asiakirjojen merkitystä puolustuksen välineinä olisi siis pitänyt tutkia komission tiedoksi antamien väitteiden valossa ja sen perusteella, että Aalborgin tavoitteena oli välttyä tulemasta sisällytetyksi komission kollegion päätökseen, eikä sen sijaan siten, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin arvioi yksinomaan sitä, voidaanko jo tehty päätös pitää voimassa. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt Aalborgin mukaan oikeudellisen virheen, minkä vuoksi tuomio on kumottava kokonaisuudessaan tai ainakin osittain eli siltä osin kuin siinä on todettu Aalborgin olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisista, jotka on kuvattu päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa ja 3 kohdan a alakohdassa, ja 1 artiklassa kuvattu kilpailusääntöjen rikkominen on ulotettu koskemaan muitakin kuin 14.1.1983, 19.3.1984 ja 7.11.1984 pidettyjä kolmea kokousta.

19. Komissio kiistää Aalborgin laajojen perustelujen paikkansapitävyyden ja väittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen soveltaneen perustetta asianmukaisesti tutkiessaan uusia todisteita niiden asiakirjojen sisällön valossa, joita valittaja olisi halunnut tutkia hallinnollisen menettelyn aikana. Koska kyseessä on todellisuudessa näytön arvioiminen, joka jää muutoksenhaun piirin ulkopuolelle, tämä valituspe-ruste on sen mielestä jätettävä tutkimatta.

19 — Ks. tuomion 2656 ja 2600 kohta.

20. Komissio katsoo tämän perusteen olevan joka tapauksessa perusteeton. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on arvioinut asianmukaisesti, että valittajan puolustautumisoikeuksia ei ole loukattu. Aalborgin mainitsemat asiakirjat vahvistavat tosiseikan, jonka paikkansapitävyyttä ei ole missään vaiheessa kiistetty, eli sen, että kyseinen teollisuudenala oli huolestunut polkumyynnistä ja valtiontuista, ja näistä ongelmista oli keskusteltu kokouksissa, joita valtuuskuntien johtajat pitivät vuosina 1983 ja 1984. Niillä ei kuitenkaan voida kumota todisteita, jotka on otettu huomioon päätöstä tehtäessä ja joiden mukaan näissä kokouksissa käsiteltiin muita vapaan kilpailun vastaisia kysymyksiä.

21. Aalborg vastaa, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimenkin käyttämän ja yhteisön oikeuskäytännössä [20] muissa yhteyksissä käytetyn ratkaisusäännön soveltamisen laillisuusvalvonta on puhtaasti oikeudellinen toimenpide, jota voidaan oikaista ja muuttaa muutoksenhaun yhteydessä siltä osin kuin alempi tuomioistuin on menetellyt siten, että sen omasta ratkaisumenetelmästä on tullut sisällyksetön.

20 — Se mainitsee ratkaisuehdotuksen, jonka julkisasiamies Léger on antanut asiassa C-310/93 P, BPB Industries ja British Gypsum v. komissio, jossa annettiin tuomio 6.4.1995 (Kok. 1995, s. I-865, ratkaisuehdotuksen 120 ja 121 kohta), sekä asiassa C-51/92, Hercules Chemicals v. komissio, 8.7.1999 annetun tuomion (Kok. 1999, s. I-4250, 81 kohta).

22. Komissio väittää vastauksessaan, että tilanne poikkeaa käytännössä Aalborgin pessimistisistä väitteistä, koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on omassa valituksenalaisessa ratkaisussaan kumonnut päätöksen siltä osin kuin siinä on evätty kahdelta päätöksen adressaatteina olleelta yritykseltä tilaisuus tutustua tiettyihin asiakirjoihin hallinnollisen menettelyn aikana.[21]

B Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämien prosessinjohtotoimien laillisuus

23. Kyetäkseen antamaan ratkaisun väitteisiin, jotka koskivat hallinnollisen menettelyn sääntöjenmukaisuutta, ja mahdollisesti korjaamaan oikeuksien loukkaamiset, jotka aiheutuivat siitä, että tilaisuus tutustua tiettyihin asiakirjoihin oli evätty, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kehotti komissiota toimittamaan täydellisen asiakirja-aineiston ja asettamaan sen asianosaisten saataville,[22] jotta nämä yksilöisivät ne asiakirjat, joihin niillä ei ollut tilaisuutta tutustua asian tutkintavaiheen aikana ja selittäisivät syyt, joiden vuoksi menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, mikäli asianosaisilla olisi ollut tilaisuus tutustua niihin.

24. Tuomiossa on tutkittu asianosaisten ilmoittamat asiakirjat ja esitetyt huomautukset, ja Aalborgin osalta asia on ratkaistu siten kuin tuomion tuomiolauselman 15 kohdassa ja tämän ratkaisuehdotuksen 8 kohdassa on todettu. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on suorittanut tehtävänsä soveltamalla seuraavaa periaatetta: kantajien puolustautumisoikeuksia olisi loukattu, jos olisi ollut olemassa pienikin mahdollisuus siitä, että hallinnollisessa menettelyssä olisi voitu päätyä eri lopputulokseen, jos kantajat olisivat voineet vedota asiakirjaan, joihin tutustuminen oli niiltä evätty.[23]

25. Aalborg pohtii sitä, onko niiden asiakirjojen merkitystä sen puolesta puhuvina todisteina, joita sillä ei ollut käytettävissään hallinnollisessa menettelyssä, arvioitu asianmukaisesti. Onko tuomioistuimen arvioitava väitetiedoksiantoa ja käsiteltävä sitä sellaisen henkilön näkökulmasta, joka katsoo, että päätöksen ei pitäisi koskea sitä? Vai voidaanko päinvastoin näkökulmana pitää yksinomaan sitä, että arvioidaan, voidaanko jo tehty päätös pitää voimassa? Näillä kysymyksillä kyseenalaistetaan pohjia myöten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen valituksenalaisessa tuomiossa suorittama arviointityö.

26. Menettely, jossa todetaan EY 81 ja EY 82 artiklan rikkominen, on luonteeltaan vahvistava. Sen lisäksi että sillä pyritään lopettamaan kilpailunvastaiset menettelytavat, siinä vahvistetaan rangaistukset niihin johtaneista toimenpiteistä, ja komissiolle

21 — Kyseessä ovat Cedest S.A. (T-38/95), 2211 ja 2286 kohta sekä tuomiolauselman 11 kohta, ja Rugby Croup (T-53/95), 3406–3436 kohta sekä tuomiolauselman 22 kohta.

22 — Lukuun ottamatta niitä asiakirjoja, joihin sisältyi liikesalaisuuksia ja muita luottamuksellisia tietoja, sekä komission sisäisiä asiakirjoja.

23 — Ks. tuomion 241 kohta.

annetaan valta määrätä tekijöille rahamääräisiä seuraamuksia. Tässä yhteydessä komissiolla on laajat valtuudet tehdä tarkastuksia ja tutkia asiaa, mutta juuri tämän vuoksi ja sen vuoksi, että samalla toimielimellä on sekä tutkinta- että ratkaisuvalta, menettelyn kohteena olevien puolustautumisoikeudet on otettava varmalla tavalla huomioon ja niitä on kunnioitettava. [24]

27. Asetuksen N:o 17 ja erityisesti sen 19 artiklan sekä kuulemisesta tietyissä EY 81 ja EY 82 artiklan mukaisissa menettelyissä 22 päivänä joulukuuta 1998 annetun komission asetuksen (EY) N:o 2842/98 [25] säännökset ovat tämänsuuntaisia. Myöskään yhteisöjen tuomioistuimen [26] ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen [27] oikeuskäytännössä ei ole muutettu niiden ulottuvuutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ulottanut Rooman yleissopimuksen 6 artiklaan sisältyvien takeiden soveltamisen koskemaan kurinpitotoimiin liittyviä hallinnollisia menettelyjä. [28]

Euroopan unionin perusoikeuskirjassa [29] mennään tätäkin pidemmälle, koska sen lisäksi, että syytetyllä on oikeus puolustaa oikeudellisia näkemyksiään oikeudenmukaisessa ja julkisessa oikeudenkäynnissä riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa, joka on etukäteen laillisesti perustettu, [30] siinä taataan myös jokaiselle oikeus tulla Euroopan unionin toimielinten kuulemaksi ennen kuin häntä vastaan ryhdytään yksittäiseen toimenpiteeseen, joka vaikuttaisi häneen epäedullisesti, sekä oikeus tutustua häntä koskeviin asiakirjoihin. [31]

28. Asiakirjoihin tutustuminen on yksi lisäväline puolustautumisoikeuksien käyttöön. [32] Se ei ole sellaisenaan tavoite. [33] Oikeudellisen tai hallinnollisen menettelyn

24 — Ks. puolustautumisoikeuksista kilpailuasioita koskevissa menettelyissä Lenaerts, K. ja Maselis, I.: "Le justiciable face à la Commission européenne dans les procédures de constatation d'infraction aux articles 81 et 82 CE", julkaisussa *Journal des tribunaux*, nro 5973 (2000), s. 496–504. Ks. myös Goossens, L., "Concurrence et droits de la défense: la phase administrative devant la Commission", julkaisussa *Journal des tribunaux. Droit européen*, nro 52 (1998), s. 169–175, ja nro 53 (1998), s. 200–204. Edelleen ajankohtainen on myös yhteisöjen tuomioistuimen entisen presidentin O. Duen varhaisempi artikkeli "Le respect des droits de la défense dans le droit administratif communautaire" julkaisussa *Cahiers de Droit Européen*, nro 1 ja 2 (1987), s. 383–396.

25 — EYVL L 354, s. 18. Tällä asetuksella on korvattu neuvoston asetuksen N:o 17 19 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetyistä kuulemisista 25 päivänä heinäkuuta 1963 annettu komission asetus N:o 99/63/ETY (EYVL L 127, s. 2268), joka oli voimassa silloin kun hallinnollinen menettely suoritettiin nyt käsiteltävässä asiassa.

26 — Ks. esimerkkinä viimeaikaisesta oikeuskäytännössä asia C-51/92 P, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 8.7.1999 (Kok. 1999, s. I-4235, 75 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

27 — Tästä esimerkkinä on tämän valituksen kohteena oleva tuomio (ks. 142–144 ja 240 kohta).

28 — Ks. asia Engel ym. v. Alankomaat, tuomio 8.6.1976 (A-sarja, nro 22), joka koski puolustusvoimien kurinpitomenettelyjä, ja asia Le Compte, Van Leuven ja De Meyere v. Belgia, tuomio 23.6.1981 (A-sarja, nro 43), joka koski lääkärien ammattikunnassa sovellettavia kurinpitomenettelyjä.

29 — EYVL 2000 C 364, s. 1.

30 — Ks. 47 artiklan toinen kohta ja 48 artiklan 2 kohta.

31 — 41 artiklan 2 kohdan ensimmäinen ja toinen luetelmakohta.

32 — Muita ovat oikeudet tulla kuulluksi, saada tieto syytteen sisällöstä, käyttää asianmukaisia todistuskeinoja puolustautumisessa tai saada tarvittaessa lainopillista apua.

33 — Ks. ratkaisuehdotukset, jotka julkisasiamies Mischo on esittänyt 25.10.2001 asiassa C-244/99 P (ratkaisuehdotuksen 331 kohta) ja asia C-251/99 P (ratkaisuehdotuksen 125 kohta), joissa on annettu tuomio 15.10.2002 (yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, PVC II, Kok. 2002, s. I-8375).

muodolliset takeet selittyvät tämän päämäärän tehtävällä, joka on ainoastaan kaikkien asianosaisten oikeuksien ja laillisten intressien tehokas turvaaminen. Mikäli tehdään menettelyvirhe tai muotomääräyksistä poiketaan, tästä aiheutuu oikeudellisia seurauksia, mikäli puolustautumiskeinoja heikennetään. Oikeusturvan puuttumisen käsite on toisin sanoen aineellinen, joten riippumatta siitä, miten paljon virheitä menettelyssä tehdään, niillä ei ole merkitystä, mikäli asianosaisella on kaikesta huolimatta ollut riittävät puolustautumiskeinot käytettävissään.

29. Koska tilaisuus tutustua asiakirja-aineistoon on väline, tällä on vielä yksi seuraus. Myös siinä tapauksessa, että sen epäasianmukainen tai puutteellinen toteuttaminen on vähentänyt asianosaisen puolustautumismahdollisuuksia, sen päätteeksi tehty päätös kumotaan ainoastaan siinä tapauksessa, että todetaan, että mikäli menettelyä olisi noudatettu tarkasti, lopputulos olisi saattanut olla asianosaisen kannalta edullisempi, tai että nimenomaan muotovirheen vuoksi ei voida tietää, olisiko päätös voinut olla erilainen. Kummassakin tapauksessa lopputulos olisi kumottava ja menettely olisi tarvittaessa toteutettava uudelleen sen muuttamiseksi.

30. Kaiken kaikkiaan muotovirheet eivät ole oikeusriidan asiakysymyksestä erillisiä. Mikäli muotovirheen jälkeen tehty päätös kumotaan sen vuoksi, että se on sitä hyväksyttäessä tehtyjen virheiden vuoksi aineellisesti virheellinen, kumoaminen johtuu ratkaisun aineellisesta virheellisyydestä eikä menettelyvirheestä. Muotovirhe saa itsenäisen merkityksen vain silloin, kun tehtyä ratkaisua ei ole sen vuoksi mahdollista arvioida.

31. Edellä esitetyt seikat tekevät ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määräämät prosessinjohtotoimet ymmärrettäviksi.

32. Kun kantajina olleet yritykset ja yritysten yhteenliittymät olivat vedonneet muotovaatimusten rikkomiseen siltä osin kuin komissio oli evännyt tilaisuuden tutustua kaikkiin asiakirja-aineistoon sisältyneisiin niiden puolesta puhuviin asiakirjoihin, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin oli todennut virheen, oli välttämätöntä tutkia tämän menettelyvirheen vaikutuksia niiden puolustautumisoikeuksiin. Tätä varten oli tarpeen tietää, mihin niiden puolesta puhuviin todisteisiin ne eivät olleet saaneet tutustua, sekä saada niiden käsitys asiasta. Näiden seikkojen perusteella ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut, miltä osin päätös olisi ollut toisenlainen eli päätöksen adressaattien kannalta edullisempi, mikäli niihin olisi voitu tutustua ja vedota komissiossa.

33. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei siis ole korvannut komission arviointia omallaan eikä käyttänyt asemaansa epäasianmukaisesti. Se on päinvastoin yksinomaan käyttänyt tuomiovaltaa toimivallalleen asetetuissa rajoissa asianmukaisella arvovallalla ja valvonut sitä, että

komissio on määrännyt seuraamukset oikein. Tässä yhteydessä menneisyyteen vaikuttava ratkaisu on ilmaistava siten, että otetaan huomioon kaikki seikat, jotka nykyhetkellä ovat käytettävissä, jolloin ratkaisu on moniulotteisempi ja sen oikeellisuuden todennäköisyys suurempi. [34]

34. Näin menetellessään ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole poikennut millään tavoin yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä. Edellä mainitussa asiassa Hercules Chemicals vastaan komissio annetussa tuomiossa todettiin, että puolustautumisoikeuksien loukkaaminen ei muutu lainmukaiseksi pelkästään sillä perusteella, että tutustumisoikeus asiakirja-aineiston sellaisiin asiakirjoihin, joiden perusteella asianomaiset yritykset voisivat esittää perusteluja ja väitteitä vaatimustensa tueksi, on annettu myöhemmässä vaiheessa, sillä yritys ei saa tällä tavoin takaisin sitä asemaa, jossa se olisi ollut, jos se olisi voinut vedota samoihin asiakirjoihin esittääkseen kirjalliset ja suulliset huomautuksensa komissiolle. [35]

35. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole pyrkinyt korjaamaan jo tapahtunutta puolustautumismahdollisuuksien puutteita jälkikäteen lainmukaiseksi vaan on pyrkinyt aikaisemman vaiheen perusteella tutkimaan, onko puolustautumismahdollisuuksissa ollut puutteita. [36] Silloin kun se on arvioinut näin tapahtuneen, se on kumonnut päätöksen. [37] Mikäli sen sijaan puolustautumismahdollisuuksissa ei ole ollut puutteita, se on todennut, että hallinnollisessa menettelyssä tehdyllä muotovirheellä ei ole loppujen lopuksi ollut merkitystä.

36. Myöskään asiassa Hercules Chemicals vastaan komissio annetussa tuomiossa ei todeta tästä toisin. Kun luetaan sen 80 kohta, voidaan huomata, että ratkaiseva ei ole muotovirhe erikseen tarkasteltuna, vaan sen vaikutukset puolustautumisoikeuteen, ja vaikutukset voidaan todeta olemattomiksi, mikäli kyseinen yritys ei osoita, että se, että se ei kyennyt saamaan tietoonsa tiettyjä sen puolesta puhuvia todisteita vei siltä mahdollisuuden saada komissio vakuuttuneeksi sen syyttömyydestä.

C Aalborgin puolesta puhuvien asiakirjojen arviointi

37. Todellisuudessa Aalborgin tätä koskevan valitusperusteen ydin typistyy enää

34 — Tuomari, kuten historioitsijakin, rekonstruoi menneisyyden ja hänen on tässä tehtävässään käytävä läpi todisteita ja lausuntoja koostaakseen tosiseikat sellaisiksi kuin ne tapahtuivat. Tuomari, kuten historioitsijakaan, ei voi asettua niiden asemaan, jotka ovat hänen tutkimuksensa kohteena, vaan hänen on mentävä syvemmälle. Ks. oikeuden ja historian välisestä suhteesta Ginzburg C., *El juez y el historiador (Consideraciones al margen del proceso Sofri)*, toim. Anaya ja Mario Muchnik, Madrid, 1993.

35 — 78 ja 79 kohta.

36 — Tätä perustetta yhteisöjen tuomioistuin on noudattanut hiljattain em. PVC II -tuomion 315 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa, erityisesti 325 kohdassa.

37 — Tilanne on tällainen Cedest, S.A:n osalta (T-38/95). Ks. tuomion 2211 ja 2286 kohta.

siihen, että se on eri mieltä arvioinnista, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt asiakirjoista, jotka se yksilöi, kun ne esitettiin sille.

38. On riittävää lukea ne valituskirjelmän sivut, joissa valittajana oleva yritys perustelee tätä valitusperustettaan, [38] jotta voidaan todeta, että se pyytää yhteisöjen tuomioistuinta sekaantumaan alueeseen, joka ei kuulu sille muutoksenhakuelimenä. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä on määrittää riita-asian tosiseikasto käytettävissään olevia todisteita arvioimalla. Yhteisöjen tuomioistuin, jolle valitus on tehty, voi ryhtyä tähän ainoastaan siinä tapauksessa, että todisteet on saatu rikkomalla jotakin yhteisön oikeuden säännöstä tai yleistä periaatetta loukkaamalla tai jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on rikkonut todisteiden esittämistä ja arviointia koskevia sääntöjä ja tulkinnut niitä epäloogisesti tai mielivaltaisesti tavalla, joka vääristää nämä todisteet. Yhteisöjen tuomioistuin ei voi koskaan arvioida asian tosiseikastoa, vaan se voi ainoastaan muotoilla tuomion uudelleen korjaamalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen mahdollisesti tekemät oikeuden loukkaukset, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tosiseikaston oikeudelliseen luonnehdintaan kohdistettavaa valvontaa. [39]

39. Ne näkemykset, joita Aalborg esittää niiden asiakirjojen perusteella, joihin tutustumisen komissio epäsi siltä hallinnollisessa menettelyssä, 14.1.1983 pidetyn valtuuskuntien johtajien kokouksen ja kahden muun vuonna 1984 pidetyn kokouksen tavoitteesta sekä olosuhteista, joissa sen edustaja osallistui valtuuskuntien johtajien kokoukseen 9.9.1986 Baden-Badenissa, ilmaisevat vain toisen tavan käsitellä tosiseikkoja, eivätkä ne millään tavoin osoita sitä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi arvioinut niitä todisteina mielivaltaisesti tai epäloogisesti.

40. Kun valituksenalaisessa tuomiossa sovelletaan 241 kohdan ratkaisuperustetta, siinä todetaan, että julkistetut asiakirjat eivät olleet sellaisia, että ne olisivat voineet muuttaa komission päätöksessä toteamia tosiseikkoja toisiksi. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin näet katsoi, että Toscanon muistio ja muut Aalborgin mainitsemat asiakirjat osoittavat sen, että kokouksissa käsiteltiin sementtialan kuumia kysymyksiä, jotka liittyivät polkumyyntiin ja valtiontukiin, mutta niissä ei kiistetä sitä, että samalla tehtiin vapaan kilpailun vastaisia sopimuksia, joiden olemassaolon komissio päätteli myös suorista asiakirjatodisteista. [40] Kuten huomataan, keskustelu, jota

38 — Ks. valituskirjelmän I.4 kohdan 1), 2) ja 3) alakohdat (ranskankielisen käännöksen s. 18–37), joiden sisältö on esitetty tiivistetyssä muodossa tämän ratkaisuehdotuksen 13–17 kohdassa.

39 — Ks. ratkaisuehdotus, jonka olen esittänyt 3.5.2001 asiassa C-315/99 P, Ismeri v. tilintarkastustuomioistuin, jossa annettiin tuomio 10.7.2001 (Kok. 2001, s. I-5281), 27 kohta ja kyseisen ratkaisuehdotuksen alaviitteessä 17 mainitut tuomiot sekä kyseisessä asiassa Ismeri v. tilintarkastustuomioistuin annetun tuomion 19 kohta. Ks. yhteisöjen tuomioistuimen viimeisimmistä ratkaisuista yhdistetyt asiat C-280/99 P–C-282/99 P, Moccia Irme ym. v. komissio, tuomio 21.6.2001 (Kok. 2001, s. I-4717, 78 kohta).

40 — Päätöksen 18, 19 ja 45 kohdassa mainitut asiakirjat. Ks. tuomion 1122 kohta ja sitä seuraavat kohdat (erityisesti 1130, 1131 ja 1132 kohta) Toscanon muistion osalta sekä 1211 kohta luettuna yhdessä 1183 kohdan kanssa muiden asiakirjojen osalta.

Aalborg pyrkii herättämään, ei ulotu riidan tosiseikkojen todistusarvon arviointia ja tosiseikkojen toteamista pidemmälle.

41. Sama pätee Baden-Badenin kokoukseen liittyviin asiakirjoihin, joilla Aalborg pyrkii osoittamaan tarkoituksen, jossa sen edustaja osallistui kokoukseen, ja tuomaan esiin sen, että mikäli se olisi kyennyt käyttämään näitä asiakirjoja hallinnollisen menettelyn tutkintavaiheen aikana, sillä olisi ollut edes pieni mahdollisuus vakuuttaa komissio siitä, että se ei ollut osallistunut Cembureau Task Forceen. Tällä väitteellään se kyseenalaistaa arvioinnit, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt tuomion 2888–2898 kohdassa näiden asiakirjojen merkityksestä ja niistä vaikutuksista, joita huomautuksilla, joita se mahdollisesti olisi kyennyt tekemään hallinnollisessa menettelyssä, olisi saattanut olla menettelyn lopputulokseen. Kuten olen jo todennut, tämä kysymys ei kuulu muutoksenhakumenettelyn piiriin. Tuomioistuimen tehtävä yksilöidä käsiteltävän asian keskeinen tosiseikasto ulottuu sekä niiden tosiseikkojen toteamiseen, jotka saadaan suoraan esitetyistä todisteista, että niihin johtopäätöksiin, jotka liittyvät eri todisteiden väliseen yhteyteen.

42. Kuten Aalborgkin toteaa, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käyttämän ratkaisusäännön soveltamisen valvonta on toisin sanoen puhtaasti oikeudellinen toimenpide, joka voidaan tutkia muutoksenhaun yhteydessä. Sen soveltamiseksi tarvittavien tosiseikkoja koskevien edellytysten toteaminen kuuluu kuitenkin ensimmäisen oikeusasteen yksinomaiseen toimivaltaan lukuun ottamatta niitä tilanteita, joissa rikotaan todisteiden esittämistä koskevia sääntöjä tai tulkitaan niitä epäloogisesti tai mielivaltaisesti, kuten edellä on todettu. Valituksesta ei kuitenkaan ilmene mitään sellaista, jonka perusteella voitaisiin päätellä tällaisten virheiden tapahtuneen, joten valitusperuste typistyy pelkäksi erimielisyydeksi niistä tapahtumista, jotka ovat riidan taustalla.

43. Tämä ensimmäinen valitusperuste on näin ollen hylättävä, koska sen tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat ja se on perusteeton.

2. *Vastuu toisen oikeushenkilön toteuttamista toimista (kolmas peruste)*

A Asianosaisten lausumat

44. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin pysyttää komission päätöksen, jossa katsotaan 26.6.1990 perustetun Aalborg-yhtiön, joka seurasi 1.1.1990 alkaen sementtiyhtiötä Aktieselskabet Aalborg Portland-Cement Fabrik (jäljempänä vanha sementtiyhtiö), olevan vastuussa 14.1.1983 tehdystä sopimuksesta, jonka soveltaminen jatkui 31.12.1988 saakka. Valittajana olevan yrityksen mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen

virheen, koska aineelliset edellytykset vastuun siirtämiselle eivät tässä tapauksessa täyttyneet eikä tuomiossa ole vastattu väitteeseen, jonka mukaan päätöksessä ei ollut perusteltu tätä siirtämistä.

a) Vastuun siirtämisen edellytysten täyttymättä jääminen

45. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa tuomion 1336 kohdassa, että Aalborg ja vanha sementtiyhtiö "muodostivat saman taloudellisen kokonaisuuden". Valittaja toistaa, että sen perustaminen ja kyseisen yrityksen ostaminen liittyivät konsernin, johon se kuuluu, uudelleenorganisointiin. Todellisuudessa toinen oikeushenkilö eli Blue Circle, jolla oli 50 prosenttia Aalborgin osakkeista siihen aikaan kun tästä tuli vanhan sementtiyhtiön omistaja, osti puolet sen toiminnoista. Näin ollen valittajana oleva yhtiö katsoo ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tulkinneen tosiseikkoja virheellisesti ja tehneen lisäksi oikeudellisen virheen.

46. Toinen virhe johtuu siitä, että oikeuskäytännön mukaan [41] vastuun siirtymiseksi edellytetään, että vastuussa ollutta yritystä ei ole enää olemassa ja että toinen yritys on ostanut sen kaikki inhimilliset ja aineelliset voimavarat. Aalborg väittää, että nyt käsiteltävässä asiassa vanha sementtiyhtiö ei ole kuitenkaan lakannut olemasta, minkä vuoksi vastuuta todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista ei voida siirtää sille.

47. Komissio väittää, että riippumatta siitä, miten tuomion sisältöä tulkitaan, ratkaiseva seikka on se, että kyseessä oli kaikissa vaiheissa sama taloudellinen kokonaisuus ja että mikä tahansa vanhan sementtiyhtiön omistusrakenne olikin, kaikki kyseisen alan toiminnot siirrettiin Aalborgille.

48. Se katsoo, että siitä, että alkuperäisen yhtiön toiminta jatkuu holdingyhtiönä, jonka osaomistaja se on, ei voi seurata, että vastuu kohdistuu vastaperustettuun yhtiöön. Ratkaiseva seikka on se, että taloudellisesti arvioiden kyseessä on sama yhtiö, koska kaikki kilpailusääntöjen rikkomiseen vaikuttaneet aineelliset ja inhimilliset voimavarat olivat 1.1.1990 Aalborgin käytettävissä.

49. Aalborg perustelee vastauksessaan, että ei voida puhua samasta oikeudellisesta kokonaisuudesta eikä samasta taloudellisesta kokonaisuudesta, kun kolmas yritys hankkii 50 prosenttia uuden yhtiön osakepääomasta. Komissio vastaa, että talou-

41 — Asia 40/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975 (Kok. 1975, s. 1663, 74–88 kohta); yhdistetyt asiat 29/83 ja 30/83, Cram ja Rheinzink v. komissio, tuomio 28.3.1984 (Kok. 1984, s. 1679, 9 kohta) ja asia C-49/92, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999 (Kok. 1999, s. I-4125, 145 kohta).

dellinen kokonaisuus on sama, kun kaikki sementin valmistamiseen käytettävät tuotannontekijät siirretään yritykseltä (vanha sementtiyhtiö) toiselle (valittaja), joka jatkaa teollista toimintaa. Uuden pääomaa sijoittavan yrityksen (Blue Circle) osallistuminen ei muuta sitä, että kyseessä on tuotannon kannalta edelleen sama taloudellinen kokonaisuus, mikä on olennainen seikka kilpailusääntöjä sovellettaessa.

b) Vastuussa olevaa henkilöä koskevien perustelujen puuttuminen päätöksestä

50. Valituksenalaisessa tuomiossa ei ole kumottu komission päätöstä sillä perusteella, että kilpailusääntöjen rikkomisesta vastuussa olevan henkilön yksilöimistä ei ole perusteltu, vaikka se olisi Aalborgin mielestä pitänyt kumota tällä perusteella. Tuomion 1336 kohdassa perustellaan, että väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Aalborg ei ollut väittänyt komissiolle, ettei sen voitaisi katsoa olevan vastuussa vanhan sementtiyhtiön toiminnasta. Näin ollen, ja koska viimeksi mainittu yhtiö ja kantaja muodostivat saman taloudellisen kokonaisuuden, komissiolla ei ollut velvollisuutta selittää kanteen kohteena olevassa päätöksessä enempää niitä syitä, joiden vuoksi se piti Aalborgia vastuussa vanhan sementtiyhtiön toiminnasta. Valittajana oleva yhtiö katsoo, että tämä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen soveltama passiivisuuden peruste on hylättävä kokonaan perusoikeuksien vastaisena.

51. Komissio katsoo, että ei ole mitään syytä hyväksyä yrityksen tältä osin esittämiä perusteluja. Väitetiedoksiannosta ilmenee, että huomioon otetut kilpailusääntöjen rikkomiset olivat jatkuneet vuodesta 1990 lähtien, mistä syystä sitä ei ollut syytä vaatia perustelemaan yksityiskohtaisesti seikkaa, jolla ei ollut merkitystä asian kannalta. Se lisää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole tehnyt menettelyvirhettä, kun se on ottanut huomioon sen, että Aalborg myönsi, että se ei ollut väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa kiistänyt sitä mahdollisuutta, että sen voitiin katsoa olevan vastuussa vanhan sementtiyhtiön toimista.

52. Valittajana oleva yhtiö esittää vastauksessa, että sillä ei ollut mitään syytä korjata väitetiedoksiannon adressaattia koskevaa mainintaa, koska väitetiedoksianto perustui eri näkemykseen kuin se, joka päätöksessä sittemmin omaksuttiin, ja sen mukaan väitetiedoksiannon kohteena ollut yhdenmukaistettu menettelytapa jatkui edelleen. Tätä näkemystä muutettiin kuitenkin päätöksessä siten, että viitattiin kilpailusääntöjen rikkomiseen tietyissä kokouksissa ja tiettyinä ajanjaksoina, jolloin adressaattia koskevasta kysymyksestä tuli keskeinen. Aalborgin ei voitu eikä sen voida katsoa olevan vastuussa yhdenmukaistetusta menettelytavasta sen ajanjakson ajalta, johon kilpailusääntöjen rikkominen päätöksessä väitetiedoksiannosta poiketen yhdistetään, koska sitä ei ollut tuolloin vielä perustettu.

53. Komissio vastustaa vastauksessaan sitä, että jälleen viitataan perusteettomasti

väitetiedoksiannon ja päätöksen eroavaisuuteen. Molemmat perustuivat siihen näkemykseen, että Cembureau-sopimus oli edelleen voimassa, kuten päätöksen 65 artiklan 4 kohdasta sekä 1 ja 8 artiklasta yhdessä luettuina ilmenee. Näin ollen sillä ei ollut velvollisuutta ratkaisua tehdessään tutkia tuotantotoiminnan siirtämisestä yritykseltä toiselle mahdollisesti aiheutuvia seurauksia.

B Perustelujen olemassaolo

54. Tämä Aalborgin valitusperuste on kaksiosainen: toinen koskee muotovirhettä ja toinen aineellista virhettä. Ensin mainittu liittyy siihen, että vastuussa olevan oikeushenkilön yksilöimistä ei ole perusteltu.

55. Näin ollen tätä valitusperustetta ei voida tutkia, koska siinä ei arvostella tuomiota vaan ainoastaan toistetaan kanteessa esitetty väite, johon vastattiin valituksenalaisen tuomion 1336 kohdassa. Lisäksi päätöksen perustelujen puutteita ei käsitellä valituksenalaisessa tuomiossa siitä yksinkertaisesta syystä, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, että puute on merkityksetön.

56. Lisäksi väite on perusteeton. EY 253 artiklan mukaisella yhteisön toimielinten säädösten ja päätösten perusteluvelvollisuudella pyritään siihen, että niille, joita toimenpide koskee, selviävät sen syyt ja että yhteisöjen tuomioistuin voi täyttää valvontatehtävänsä.[42] Perusteluvelvollisuus ei siis merkitse sitä, että yhteisön toimielimen olisi laajennettava tietyllä tavoin päätöksen perusteluja, eikä edellytä sitä, että niissä tarvitsisi esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja,[43] vaan perusteluvelvollisuutta on arvioitava asiaan liittyvien asianhaarojen perusteella, joita ovat erityisesti toimen sisältö, esitettyjen perusteiden luonne ja niiden henkilöiden tiedontarve, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen.[44]

57. Komissio esitti väitetiedoksiannossa tosiseikkoja, joista se katsoi Aalborgin olevan vastuussa riippumatta siitä, kumpiko — vanha sementtiyhtiö vai Aalborg — oli todellinen tekijä, eikä Aalborg väitteisiin vastatessaan esittänyt tästä mitään huomautuksia. Näin ollen komissiolta ei voitu vaatia selityksiä ratkaisusta, jota Aalborgkaan ei ollut kyseenalaistanut hallinnollisen

42 — Ks. viimeksi mm. yhdistetyt asiat C-15/98 ja C-105/99, Italia ja Sardegna Lines v. komissio, tuomio 19.10.2000 (Kok. 2000, s. I-8855, 65 kohta) ja asia C-120/99, Italia v. neuvosto, tuomio 25.10.2001 (Kok. 2001, s. I-7997, 28 kohta).

43 — Ks. asia C-138/95, Affish, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-1435, 63 kohta) ja edellisessä alaviitteessä mainitussa asiassa Italia v. neuvosto annetun tuomion 27 kohta.

44 — Ks. em. asiassa Italia ja Sardegna Lines v. komissio annetun tuomion 65 kohta ja em. asiassa Italia v. neuvosto annetun tuomion 29 kohta.

menettelyn kuluessa, sillä kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin toteaa, [45] se ei missään vaiheessa kiistänyt sitä, etteikö sen voitaisi katsoa olevan vastuussa kilpailusääntöjen rikkomisten tekijän toiminnasta.

58. Erillinen kysymys, joka ei liity mitenkään väitettyyn perustelujen puuttumiseen, [46] on se, että kun otetaan huomioon tosiseikkojen kulku, sellaisena kuin se on kuvattu päätöksessä, katsottiinko siinä Aalborgin olevan vastuussa vanhan sementtiyhtiön kilpailunvastaisista menettelytavoista. Tätä käsittelee tämän valitusperusteen toinen osa.

C Vastuun perusteeton siirtäminen

59. Aalborg aloittaa tämän seikan perustelemisen kyseenalaistamalla arvioinnin, joka on esitetty valituksenalaisen tuomion 1335 ja 1336 kohdassa ja jonka mukaan valittajana oleva yhtiö ja vanha sementtiyhtiö "muodostivat perustamissopimuksen 85 artiklan 1 kohtaa [josta on muutettuna tullut EY 81 artiklan 1 kohta] sovellettaessa saman taloudellisen kokonaisuuden".

60. Varmaa on se, että kuten valittaja ilmoittaa tätä valitusperustetta perustellakseen valituksessa, valittajana oleva yhtiö perustettiin 26.6.1990 ja sille siirrettiin taannehtivasti 1.1.1990 lähtien vanhan sementtiyhtiön tuotantotoiminta. Vanhalta sementtiyhtiöltä siirtyivät tähän toimintaan liittyneet varat ja velat, ja se jatkoi toimintaa holdingyhtiönä, jolla oli 50 prosentin osuus uudesta yrityksestä. Samaan aikaan brittiläisellä konsernilla Blue Circlellä [47] oli toiset 50 prosenttia Aalborgin osakepääomasta.

61. Mikäli ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin haluaa ilmaisulla "sama taloudellinen kokonaisuus" viitata siihen, että Aalborg on jatkanut vanhan sementtiyhtiön, jonka inhimilliset ja aineelliset voimavarat siirrettiin sille, toimintaa, arviointi on mielestäni asianmukainen. Mikäli sillä kuitenkin pyritään sen sijaan osoittamaan, että todellisuudessa molemmat ovat sama organisaatio tai suoremmin ilmaistuna "sama oikeushenkilö eri vaatteissa", kyseinen tuomioistuin erehtyy, sillä ei voida unohtaa sitä, että brittiläinen Blue Circle -konserni omistaa puolet valittajana olevan yhtiön osakepääomasta.

45 — Ks. tuomion 1336 kohta.

46 — Se, että Aalborg ei tuonut ongelmaa esiin hallinnollisessa menettelyssä, ei estänyt sitä vetoamasta siihen sittemmin oikeudenkäynnissä. Niitä perusteluja, joita kantajat voivat puolustukseksen esittää ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, ei ole rajoitettu. Ne eivät voi esittää vaatimuksia, joita ei ole esitetty hallinnollisessa menettelyssä (nyt käsiteltävässä asiassa seuraamuksia koskevan päätöksen perusteettomuus), mutta näitä vaatimuksia perustellakseen ne voivat vedota niin moneen oikeudelliseen perusteluun kuin haluavat, vaikka niitä ei olisi esitetty aiemmin.

47 — "Blue Circle Industrie Plc — — on konserni, jonka määräysvallassa on useita sementin ja valmisbetonin tuotannossa ja sementin ja klinkkerin myynnissä ja kuljetuksessa toimivia kansainvälisiä yrityksiä" (päätöksen 5 perustelukappaleen o alakohdan kolmas luetelmakohta). Klinkkeri on standardituote, jota tehdään kaikentyyppisistä sementeistä keittämällä kalkkipitoisten raaka-aineiden, kuten liidun ja kalkin, sekoitusta saviperäisten tuotteiden, kuten liuskakiven ja hiekan kanssa (ks. päätöksen 6 perustelukappaleen 1 ja 2 alakohta).

62. Ratkaiseva seikka on se, että Aalborg jatkoi edeltäjänsä toimintaa sementtialalla. Tämän seikan oikeudellisten seurausten määrittäminen on tämän valitusperusteen ydin, jotta voitaisiin määrittää vastuu vapaan kilpailun vastaisista menettelytavoista.

63. Yhteisöjen tuomioistuimen vastauksessa on aluksi muistutettava yleisestä oikeusperiaatteesta, jolla pyritään rajoittamaan viranomaisten seuraamusten määräämistä koskevan oikeuden harjoittamista, eli rangaistusten henkilökohtaisuuden periaatteesta, jolla täydennetään syyllisyysperiaatetta, jonka ensimmäinen ja tärkein ilmentymä on se, että ainoastaan tekijää voidaan syyttää sanktioidusta käyttäytymisestä.

64. Tätä periaatetta, kuten kaikkia rikosoikeudesta johdettuja takeita, on sovellettava varoen hallinnollisessa menettelyssä määrättäviin seuraamuksiin, sillä kun kyseessä on rankaiseminen eli seuraamusten määrääminen sääntöjenvastaisista menettelytavoista, objektiivista vastuuta tai tuottamukseen perustumatonta vastuuta ei voida hyväksyä.

65. Vaikka periaatteen soveltamista on muunnettava, kun kyseessä ovat oikeushenkilöt, ei ole mitään syytä poistaa syyllisyyden subjektiivista osatekijää, jota on kuitenkin objektivoitava. Kollektiivisilla yhteisöillä ei ole tahallisuutta suppeassa merkityksessä, mutta oikeudellisen fiktion[48] avulla niiden tekemiksi voidaan kohdistaa kilpailusääntöjen rikkomiset, jotka ovat seurausta niiden toteuttamista menettelytavoista. Ei ole tahallisia tekoja, mutta kylläkin kyky rikkoa niihin sovellettavia oikeussääntöjä. Lopputulos on selvä: oikeushenkilön syyksi ei voida lukea kilpailusääntöjen rikkomista, jota se ei ole toteuttanut.

66. Kuitenkin silloin, kun toimitaan esimerkiksi kilpailun suojelemiseksi sisämarkkinoilla, joudutaan arvioimaan sekavia menettelytapoja, jotka ilmenevät monimutkaisten organisatoristen rakenteiden taitavina toimenpiteinä. Tämä tosiseikka ja tehokkuusperiaate, joka edellyttää kilpailun sinnikästä puolustamista yhteismarkkinoilla, ovat sen yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön perustana, johon Aalborg valituksessaan viittaa.

67. Kyseisestä oikeuskäytännöstä seuraa, että yhtiön kilpailunvastaiset menettelytavat voidaan lukea toisen yhtiön syyksi ja vastuu siirtää sille kahden edellytyksen täyttyessä: ensimmäinen edellytys on se, että uusi yhtiö jatkaa sääntöjä rikkoneen yhtiön toimintaa siten, että näiden kahden

48 — Myös oikeushenkilöt ovat fiktio.

välillä on "taloudellinen jatkuvuus",[49] ja toinen edellytys se, että vanha yhtiö on oikeudellisesti lakannut olemasta.[50] Tällä pyritään välttämään se, että menettelytavat, joista on määrättävä seuraamuksia, jäisivät seuraamuksitta "rahoituksellisten manöövereiden" vuoksi ja kilpailusääntöjä voitaisiin pitää pilkkana.

68. Edellä mainittuja edellytyksiä koskevalla vaatimuksella suojataan yhteisön yleistä etua, sillä aina on olemassa henkilö, jota kohtaan seuraamusten määräämistä koskevaa valtaa voidaan käyttää. Ensisijaisena kohteena on yleissäännön mukaan tekijä; toisena kohteena, poikkeuksena sen tapauksen varalta, että tekijä on lakannut olemasta, se yksikkö, joka on seurannut tekijää ottaen itselleen yrityksen aineelliset ja inhimilliset varat ja jatkaa taloudellista toimintaa.

69. Nyt käsiteltävässä asiassa jälkimmäinen esitetyistä edellytyksistä ei täyty. Seuraamuksiin liittyvien menettelytapojen toteuttaja, vanha sementtiyhtiö, oli edelleen olemassa holdingyhtiönä, joka omisti 50 prosenttia Aalborgin osakepääomasta. Näin ollen Aalborgin ei olisi saanut katsoa olevan vastuussa kyseisen yhtiön menettelytavoista ja varsinkaan 1 artiklassa todetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta, jonka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin itsekin on todennut päättyneen 31.12.1988 eli ennen päivämäärää (1.1.1990), jona Aalborg otti vanhan sementtiyhtiön toiminnan hoitaakseen.

70. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen soveltama peruste on mielestäni kahdessa mielessä virheellinen. Ensinnäkin se on ristiriidassa yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa, jonka mukaan "luonnollisen henkilön tai oikeushenkilön, joka johtaa kyseistä yritystä aikana, jolloin kilpailusääntöjä on rikottu, on lähtökohtaisesti vastattava kilpailusääntöjen rikkomisesta, vaikka kilpailusääntöjen rikkomisesta annetun langettavan päätöksen antamispäivänä yrityksen toiminta on toisen henkilön vastuulla".[51]

71. Toinen virhe on siinä, että "saman taloudellisen kokonaisuuden" perustelu, jota on käytetty siirrettäessä vastuuta vanhalta sementtiyhtiöltä Aalborgille, perustuu objektiiviseen käsitykseen, joka on kumottavissa. Riippumatta perusteluun sisältyvästä virheestä, joka liittyy siihen, että on olemassa kolmas osapuoli (Blue Circle), jolla on 50 prosenttia valittajana olevan yhtiön osakepääomasta, toiminnan eikä sen toteuttajan ottaminen kohteeksi riippumatta siitä, että kyseinen toteuttaja on

49 — Ks. em. asiassa Suiker Unie ym. v. komissio annetun tuomion 84 kohta; asiassa Cram ja Rheinzink v. komissio annetun tuomion 9 kohta ja asiassa komissio v. Anic Partecipazioni annetun tuomion 145 kohta.

50 — Em. asiassa komissio v. Anic Partecipazioni annetun tuomion 145 kohta. Kyseisessä tuomiossa hylättiin perustelu, jonka seuraamuksiin johtavan menettelytavan toteuttanut yhtiö oli vastuunsa välttääkseen esittänyt siitä, että se oli luovuttanut toiselle toiminnan, jonka yhteydessä sääntöjenvastaisuus oli tapahtunut. Yhteisöjen tuomioistuin toteaa, että "niin sanottua taloudellisen jatkuvuuden kriteeriä voidaan soveltaa ainoastaan siinä tapauksessa, että yrityksen toiminnasta vastuussa oleva oikeushenkilö on oikeudellisesti lakannut olemasta kilpailusääntöjen rikkomisen jälkeen".

51 — Asia C-286/98 P, Stora Kopparbergs Bergslags v. komissio, tuomio 16.11.2000 (Kok. 2000, s. I-9925, 37 kohta).

edelleen olemassa ja kykenee vastaamaan teoistaan, on näet syyllisyysperiaatteen ja seuraamuksen henkilökohtaisuuden periaatteen vastaista.

72. Todellisuudessa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ehdottaa näkemyksellään radikaalia muutosta: seuraamusten määräämistä koskevaa valtaa käytettäessä olisi seurattava yritystoiminnan kulkua ja määrättävä seuraamus sille, joka huolehtii toiminnasta seuraamuksen määräämishetkellä; vastuu pitäisi sitoa yritykseen ja toimintaan eikä luonnolliseen henkilöön tai oikeushenkilöön, joka sitä harjoittaa. Tätä näkemystä, esitettynä tällä tavoin kaikessa alastomuudessaan, huolimatta siitä, että tekijä on edelleen olemassa ja voi vastata teoistaan, ei voida hyväksyä, koska se on edellä mainittujen periaatteiden vastainen.

73. Edellä esitetyn mukaisesti katson, että tämä valitusperuste on hyväksyttävä ja valituksenalainen tuomio on kumottava siltä osin kuin siinä on hylätty Aalborgin vaatimus ja jätetty päätös kumoamatta.

74. On kuitenkin täsmennettävä, että yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisussa on mentävä pidemmälle kuin mihin tämän valitusperusteen perustelujen ensimmäiset rivit viittaisivat, koska Aalborg viittaa ainoastaan 14.1.1983 pidettyyn valtuuskuntien johtajien kokoukseen ja päätöksen 1 artiklassa tarkoitettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen. Valitusperusteen lopussa vaaditaan kuitenkin valituksenalaisen tuomion kumoamista, koska Aalborgin todetaan olevan vastuussa todetuista kilpailusääntöjen rikkomisista, kun päätös pysytetään tältä osin. Tämä näkemys on järkeenkäypä, koska kaikki mainitut sääntöjenvastaisuudet toteutettiin, pantiin täytäntöön ja saatettiin päätökseen ennen 1.1.1990, ja samat syyt, joiden vuoksi päätöksen 1 artiklan kumoaminen on tässä tapauksessa perusteltua, edellyttävät muidenkin seuraamuksia sisältävien toteamusten kumoamista Aalborgin osalta.

75. Ehdottamaani ratkaisuun ei liity epäjohdonmukaisuutta esitettyihin vaatimuksiin nähden, koska Aalborg vaatii ensimmäisenä ja pääasiallisena vaatimuksena päätöksen kumoamista kokonaan suoraan ensimmäisessä oikeusasteessa ja välillisesti muutoksenhakuvaiheessa, kun se vaatii valituksenalaisen tuomion kumoamista. Vaikka pitää paikkansa, että valittaja toi tämän kysymyksen esiin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vain 1 artiklassa todetun kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, se on kuitenkin esittänyt sen, mistä syystä kyseessä ei ole muiden artiklojen osalta muutoksenhakuvaiheessa esitetty uusi kysymys, joka olisi hylättävä.

3. *Sakon määräämiseen sovellettavien periaatteiden loukkaaminen (neljäs valitusperuste)*

A Asianosaisten lausumat

76. Koska kolmas valitusperuste on hyväksytty, muiden tutkiminen olisi tarpeetonta.

Koska on kuitenkin mahdollista, että yhteisöjen tuomioistuin ei hyväksy ehdotustani, jatkan valituksen tutkimista ja ehdotan vastauksia, joita pidän lainmukaisina.

77. Valittajana oleva yritys esittää sille määrätyn sakon osalta kolme väitettä: a) seuraamusten laskennassa käytetyn automaattisen menetelmän epäasianmukaisuus, koska se estää sen, että voitaisiin ottaa huomioon kunkin yhteistoimintajärjestelyyn osallistuneen yrityksen ja yritysten yhteenliittymän rooli kilpailusääntöjen rikkomisessa; b) kaikkien lieventävien seikkojen ja erityisesti sen huomiotta jättäminen, että Aalborgin ja Cembureau-sopimuksen väliset yhteydet olivat "etäisiä"; ja lopuksi c) komission perusteen pysyttäminen siltä osin kuin siinä erotetaan sakkojen suuruutta määritettäessä toisistaan välittömät osallistujat ja välilliset osallistujat.

78. Aalborg väittää, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on loukannut suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisuusperiaatetta, koska se ei ole ottanut arvioinnissaan huomioon sen vähäistä ja passiivista roolia Cembureau-sopimuksessa eikä sen osallistumisen vähäistä vaikutusta markkinoihin. Yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi siten kumota sakko kokonaan tai toissijaisesti ainoastaan osittain.

79. Valittajana oleva yhtiö katsoo, että suhteellisuusperiaatetta ei ole noudatettu, kun sakkojen määrän yksilöimiseksi on sovellettu mekaanista menetelmää, [52] koska siinä ei ole tutkittu erikseen kunkin yrityksen roolia.

80. Se lisää, että yhdenvertaisuuden periaatetta on loukattu sillä, että vaikka sen osallistuminen on ollut passiivista (vastuu siitä, että se "ei ole ilmaissut irrottautuvansa" sopimuksesta), ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on päättänyt soveltaa siihen seuraamusta, jonka suuruus on 4 prosenttia sen liikevaihdosta eli sama kuin niillä yrityksillä, joiden kilpailusääntöjen rikkomisia pidettiin vakavimpina. Sitä vastoin yhteistoimintajärjestelyn aktiivisemmille osallistujille, jotka eivät sattumoisin olleet läsnä 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa, määrätty sakko laskettiin 2,8 prosenttina liikevaihdosta. Aalborgin mielestä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole ottanut huomioon syyllisyyden asteen kannalta olennaisia seikkoja, kuten aloitteen tekemistä, suosittelemista, kilpailun aktiivista rajoittamista markkinoilla ja muita seikkoja, joihin kilpailusääntöjen rikkomisen merkittävyys ja vakavuus oikeuskäytännössä yleisesti liitetään.

81. Komissio muistuttaa vastauksessaan — kuten valittajana oleva yritys itsekin myöntää —, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen toimivaltaa sakon suuruuden tutkimisessa on rajoitettu. Tästä syystä tämä valitusperuste olisi jätettävä kokonaan tutkimatta, koska siinä pyritään

52 — Jaottelu "välittömiin" osallistujiin, joita ovat ne, jotka olivat läsnä 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa, ja "välillisiin" osallistujiin. Ensin mainituille on määrätty sakko, jonka suuruus on 4 prosenttia niiden liikevaihdosta tavallisen sementin markkinoilla vuonna 1992, ja jälkimmäisille 2,8 prosentin sakko kyseisestä liikevaihdosta laskettuna (ks. tuomion 4731 ja 4815 kohta).

näytön ja esitettyjen tosiseikkojen uudelleenarviointiin. Se väittää, että Aalborgille määrätty sakko ei missään tapauksessa perustu laskentamenetelmän mekaaniseen soveltamiseen. Se on täysin yhteensopiva valituksessa mainittujen periaatteiden kanssa, sillä tilanteessa, joka koskee useita yrityksiä, yritykset on eroteltu vastuun määrittämistä varten ryhmiin niiden osallistumisen mukaan, sellaisena kuin se ilmenee asiakirja-aineistoon sisältyvistä todisteista. Ryhmittely perustuu yhdenvertaisuusperiaatteen soveltamiseen.

82. Päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdassa on toisaalta eritelty asianmukaisesti kunkin yrityksen osallistumista kilpailusääntöjen rikkomisiin. Lopuksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tutkinut valituksenalaisen tuomion 4785 ja 4804–4989 kohdassa tapaa, jolla komissio on määrittänyt yritysten syyllisyyden asteen ja kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuuden.

B Perusteet, joita komissio on käyttänyt sakkoja määrätessään

83. Tätä valitusperustetta tarkasteltaessa on kiinnitettävä huomiota päätöksen sisällön rakenteeseen ja seuraamusta määrättäessä käytettyihin perusteisiin.

84. Päätöksessä käsitellään kaksia eri markkinoita eli tavallisen sementin ja valkosementin markkinoita. Ensin mainittujen osalta 1 artiklassa todetaan Cembureau-sopimuksen tekeminen, jolla sovittiin kotimarkkinoiden rauhoittamisesta ja maasta toiseen suuntautuvien sementtitoimitusten sääntelemisestä. Päätöksen 2–6 artikla koskevat kahdenvälisiä tai monenvälisiä yhdenmukaistettuja menettelytapoja, joilla pyrittiin panemaan täytäntöön kyseinen "yksi jatkuva" sopimus tai helpottamaan sen täytäntöönpanoa tai poistamaan esteet, joita sen tehokkuudelle saattaisi syntyä, kuten esimerkiksi ns. "kreikkalainen uhka". Päätöksen 7 artikla koskee valkosementin markkinoilla toteutettuja kilpailunvastaisia menettelytapoja.

85. Komissio määräsi erilliset seuraamukset kummillakin markkinoilla tapahtuneista kilpailusääntöjen rikkomisista. [53]

86. Tavallisen sementin markkinoiden osalta, joita Aalborgin osalta huomioon otetut kilpailunvastaiset menettelytavat yksinomaan koskevat, komissio on päättänyt olla määräämättä seuraamuksia kustakin menettelytavasta erikseen ja on vahvistanut kullekin yritykselle yhteismääräisen sakon, koska Cembureau-sopimus ja kaikki

53 — Ks. päätöksen 65 perustelukappaleen 7 kohta.

sen soveltamistoimet olivat yhteydessä keskenään.[54] Tällainen menettely on lainmukainen ja perustuu siihen, että komissiolla on toimivalta tehdä yksi päätös useista kilpailusääntöjen rikkomisista.[55]

87. Lisäksi se katsoi, että kaikki päätöksen adressaatteina olleet yritykset ja yritysten yhteenliittymät hyväksyivät Cembureau-sopimuksen, ja esitti seikat, joita oli käytetty niistä kunkin osallistumisen osoittamiseen. Aalborgin osalta se siis päätteli, että se hyväksyi Cembureaun jäsenenä sopimuksen tai kotimarkkinoiden rauhoittamisen periaatteen sillä hetkellä, jona siitä neuvoteltiin ja se hyväksyttiin, ja osallistui myös niiden toimien ja sopimusten hyväksymiseen, joilla pyrittiin täydentämään sitä sen täytäntöönpanon edistämiseksi.[56]

88. "Tämän yleisen toteamuksen yhteydessä se on kuitenkin ottanut huomioon osuuden, joka kullakin yrityksellä on ollut — — sopimuksesta — — sovittaessa" tai niissä järjestelyissä ja toimenpiteissä, joista on päätetty sen täydentämiseksi ja soveltamiseksi. Se on myös arvioinut näiden kaikkien kestoa.[57]

89. Edellä esitetyn näkemyksen mukaisesti se eritteli kaksi yritysten ja yritysten yhteenliittymien ryhmää. Ensimmäiseen ryhmään kuuluivat ne, jotka osallistuivat Cembureau-sopimukseen, ja toiseen ryhmään yritykset, joiden panos oli ollut vähemmän ratkaiseva ja näin ollen vähemmän vakava.[58]

90. Ensimmäisen ryhmän sisällä komissio erotteli toisistaan kolme alaryhmää: 1) alaryhmä, johon kuuluivat yritykset ja yritysten yhteenliittymät, jotka osallistuivat Cembureaun jäseninä suoraan kotimarkkinoiden rauhoittamisesta tehtyyn sopimukseen sekä kyseisten markkinoiden välittömiin suojelutoimiin; tähän ryhmään kuului myös Aalborg; 2) toinen alaryhmä, johon kuuluivat yritykset, jotka toimivat tärkeimpien johtajiensa välityksellä Cembureaun valtuuskuntien johtajina sekä silloin, kun sopimus tehtiin, että silloin kun sitä pantiin täytäntöön; ja 3) viimeinen alaryhmä,

54 — Ks. päätöksen 65 perustelukappaleen 8 kohdan ensimmäinen luetelmakohta.

55 — Ks. em. asiassa Suiker Unie ym. v. komissio annetun tuomion 111 kohta. Ks. sakkojen määrän määrittämisestä monimutkaisten kilpailusääntöjen rikkomisten yhteydessä David, E., "La détermination du montant des amendes sanctionnant les infractions complexes: régime commun ou régime particulier?", *Revue trimestrielle de droit européen*, nro 36(3), heinä–syyskuu 2000, s. 511–545.

56 — Ks. päätöksen 65 perustelukappaleen 3 kohdan a alakohta ja 9 kohdan a alakohdan ensimmäinen luetelmakohta.

57 — Päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan ensimmäinen alakohta. Ks. myös tuomion 4950 kohta. Komissio "on vahvistanut kullekin yritykselle yhteismääräisen sakon, jossa se on ottanut huomioon sen osallistumisen Cembureau-sopimukseen tai -periaatteeseen ja sen täytäntöönpanotoimiin" (65 perustelukappaleen 8 kohdan toinen luetelmakohta).

58 — Päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a ja b alakohta.

johon kuuluivat yhtiöt, jotka osallistuivat sopimuksen täytäntöönpanotoimiin, joilla pyrittiin suojelemaan kotimarkkinoita. [59]

91. Myös toisen ryhmän sisällä eroteltiin toisistaan kolme vastuullisten lajia: 1) yritykset, jotka ainoastaan osallistuivat sopimuksen täytäntöönpanotoimiin, joilla pyrittiin kanavoimaan tuotannon ylijäämät yhteisön ulkopuolisiin maihin; 2) yritykset, jotka siitä huolimatta, että ne olivat osallistuneet kotimarkkinoiden välittömäksi suojelemiseksi toteutettuihin toimenpiteisiin, pyrkivät olemaan soveltamatta Cembureau-periaatetta, ja 3) Ciments Luxembourgeois -yhtiö, joka kylläkin oli yhdistyksen suora jäsen ja oli osallistunut niihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin, joissa sopimuksesta ja samannimisestä periaatteesta sovittiin, mutta ei ollut soveltanut yhtään täytäntöönpanotoimea. [60]

92. Komissio määräsi ensimmäiseen ryhmään kuuluneille yrityksille ja yritysten yhteenliittymille sakon, jonka suuruus oli 4 prosenttia niiden liikevaihdosta tavallisen sementin markkinoilla vuonna 1992. Toiseen ryhmään luokitelluille yrityksille määrättiin 2,8 prosentin sakko kyseisestä liikevaihdosta laskettuna. [61]

93. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hyväksyi Aalborgin kanteen osittain, koska sille määräämäänsä sakkoa laskiessaan komissio oli katsonut sen osallistuneen Cembureau-sopimukseen 122 kuukauden ajan, kun oikeudenkäynnissä sen osallistumisen todelliseksi kestoksi todettiin 71,5 kuukautta. [62] Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin otti huomioon tämän seikan ja sovelsi komission käyttämää laskentamenetelmää, se vähensi sakon määrää samassa suhteessa. [63]

94. Tähän ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen menettelytapaan, jolla se on pysyttänyt välittömien osallistujien ja välillisten osallistujien välisen erottelun, valittaja kohdistaa väitteen, jonka mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa on rikottu ja yhdenvertaisuusperiaatetta ja suhteellisuusperiaatetta loukattu sakkoja määrättäessä.

95. Tällä tavoin esitettyä valitusperustetta ei voida ottaa tutkittavaksi, koska siinä ainoastaan toistetaan kanteessa esitetyt perustelut, joihin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vastannut valituksenalaisen tuomion 4965–4969 kohdassa. Aalborg ei esitä mitään uutta tässä valitusperusteessa eikä mitään sellaista, jota ei olisi käsitelty ja ratkaistu oikeudenkäynnissä. Se käyttää hyväksi sitä, että ensimmäisen

59 — Päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan a alakohta.

60 — Päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohdan b alakohta.

61 — Ks. 7.7.1998 päivätty komission kirjelmä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle, erityisesti sen 2 ja 3 kohta. Ks. myös valituksenalaisen tuomion 4738, 4957 ja 4963 kohta.

62 — Ks. tuomion 4807–4814 kohta, lähinnä viimeksi mainitun kohdan toinen luetelmakohta.

63 — Ks. valituksenalaisen tuomion 4815 kohta ja tuomiolauselman 15 kohdan seitsemäs luetelmakohta.

oikeusasteen tuomioistuin käyttää samaa sakkojen määrän laskemisen perustetta kuin komissio, ja pyrkii herättämään uudelleen keskustelun, jolla se ei todellisuudessa arvostele valituksenalaista tuomiota vaan seuraamuksesta hallinnollisessa menettelyssä annettua ratkaisua.

C Suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisuusperiaatteen noudattaminen

96. Katson heti aluksi, että myös tämä valitusperuste on perusteeton.

97. Seuraamuksella on kaksi päämäärää: rankaiseminen ja ennalta ehkäiseminen. Sillä pyritään määräämään rangaistus tietystä menettelystä ja saamaan tekijät ja muut mahdolliset kilpailusääntöjen rikkojat pidättäytymään kilpailunvastaisista menettelytavoista. Seuraamusten on siten oltava näiden päämäärien mukaisia, ja on pyrittävä säilyttämään asianmukainen tasapaino, jotta sakko vastaa menettelyä, jonka seuraamus se on, ja on samalla esimerkkinä muille.

98. Ensimmäinen seikka eli rankaisemispäämäärä rangaistusten henkilökohtaisuuden periaatteen ilmentymänä, mihin olen viitannut jo edellä tässä ratkaisuehdotuksessa, merkitsee sitä, että seuraamuksen on oltava oikeassa suhteessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen ja muihin subjektiivisiin ja objektiivisiin seikkoihin, jotka liittyvät kuhunkin tapaukseen. Tästä syystä asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa säädetään, että sakon suuruutta määrättäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuuden lisäksi sen kesto, mikäli se on jatkuvaa.

99. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuus on määritettävä useiden seikkojen perusteella, joihin kuuluvat erityisesti asiaan liittyvät erityisolosuhteet, asiayhteys ja sakkojen ennaltaehkäisevä vaikutus, mutta niistä perusteista, jotka on välttämättä otettava huomioon, ei kuitenkaan ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa. [64]

100. On mielestäni olemassa kolme keskeistä perustetta tätä arviointia varten: kilpailusääntöjen rikkomisen luonne, vaikutus kilpailuun ja kyseisten markkinoiden maantieteellinen rajaaminen; kaikkia näitä on tarkasteltava objektiivisesti itse kilpailusääntöjen rikkomisen kannalta ja subjektiivisesti vastuussa olevan yrityksen kannalta. [65]

64 — Ks. yhdistetyt asiat 100/80–103/80, Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983 (Kok. 1983, s. 1825, 120 kohta) ja asia C-219/95 P, Ferriere Nord v. komissio, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4411, 33 kohta); ks. myös asia C-137/95 P, SPO ym. v. komissio, määräys 25.3.1996 (Kok. 1996, s. I-1611, 54 kohta).

65 — E. David toteaa em. teoksessaan, että *vakavuutta on arvioitava kolmen perusteen mukaisesti: kilpailusääntöjen rikkomisen luonne, sen vaikutus markkinoihin, mikäli se on mitattavissa, ja maantieteelliset markkinat, ja kahdella tasolla: kilpailusääntöjen rikkomisen ja yrityksen tasolla* (s. 522).

101. Näin ollen on arvioitava kilpailunvastaisten menettelytapojen sisältöä, niiden markkinoiden ulottuvuutta, joihin ne vaikuttavat, ja erityisesti julkiselle taloudelle aiheutunutta vahinkoa, missä yhteydessä ei voida jättää huomiotta sellaisia seikkoja kuin kielletyn menettelytavan kesto, kyseisten markkinoiden luonne ja markkinoilla toteutettujen täytäntöönpanotoimien määrä ja intensiteetti.

102. Subjektiivisella tasolla eli vastuussa olevien yritysten tasolla otetaan huomioon sellaiset seikat kuin niiden suhteellinen merkitys ja markkinaosuus asianomaisella talouden alalla samoin kuin kilpailunvastaisten menettelytapojen uusiminen.

103. Vaatimus, jonka mukaan seuraamuksen on oltava oikeassa suhteessa kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuteen, merkitsee sitä, että usean yrityksen rikottua kilpailusääntöjä [66] on tutkittava kunkin yrityksen osuuden suhteellinen vakavuus edellä mainittuja ohjeita soveltaen. [67] Tämä on yhdenvertaisuuden periaatteen vuoksi välttämätöntä, koska siinä edellytetään, että sakko on sama kaikille samassa tilanteessa oleville yrityksille, ja estetään se, että eri tilanteessa oleville yrityksille määrättäisiin samanlainen seuraamus.

104. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on menetellyt näin pysyttäessään perusteet, joita komissio on käyttänyt sakkojen määrää vahvistaessaan, ja soveltaessaan niitä. Nämä perusteet eivät missään tapauksessa merkitse vastuussa olevien yritysten ja yritysten yhteenliittymien mielivaltaista ryhmittelyä vaan ovat seurausta kunkin osallistumisen ja käyttäytymisen yksityiskohtaisesta tarkastelusta. Tästä mainiona osoituksena ovat päätöksen 65 perustelukappaleen 3, 5 ja 9 kohta, eikä voida unohtaa sitä, että päätökseen sisältyy laaja ensimmäinen osa, jossa esitetään tosiseikat, joista ilmenevät päätöksen adressaatteina olevien eri yritysten ja yritysten yhteenliittymien toimet.

105. Kaikilla menettelytavoilla, jotka eivät mitenkään voisikaan olla samoja, pyritään samaan kilpailunvastaiseen päämäärään, minkä vuoksi ne voidaan seuraamusten kannalta ryhmitellä vakavuutensa perusteella yhteen tai useampaan ryhmään sen mukaan, miten ne vaikuttavat markkinoihin ja heikentävät vapaata kilpailua.

106. Tässä menettelyssä ei ole mitään sääntöjenvastaista, koska kuten olen jo todennut, kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta on arvioitava siten, että otetaan huomioon vahinko, jota menettelytavat ovat aiheuttaneet julkiselle taloudelle. Kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut valituksenalaisen tuomion 4966 kohdassa, kukin Cembureau-sopimukseen osallistunut yritys "on pyrkinyt takaamaan kotimarkkinoiden rauhoittamisen niin monilla toimenpiteillä kuin on ollut

66 — EY 81 artiklassa tarkoitetut kilpailusääntöjen rikkomiset edellyttävät jo lähtökohtaisesti kollektiivista käyttäytymistä.

67 — Ks. em. asiassa Suiker Unie ym. v. komissio annetun tuomion 623 kohta ja asiassa Hercules Chemicals v. komissio annetun tuomion 110 kohta.

tarpeellista muun muassa sen kaupallisten intressien ja sen luonnollisten markkinoiden maantieteellisen sijainnin kannalta. Vaikka se olisi näiden seikkojen perusteella osallistunut vain muutamiin lainvastaisiin toimenpiteisiin, se ei siis merkitse sitä, että se olisi liittynyt Cembureau-sopimukseen heikommin sitein ja että sen vastuu kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta on määrätty seuraamuksia, olisi sen vuoksi vähäisempi". Kilpailulle aiheutuneen vahingon kannalta sen tilanne oli sama.

107. Aalborgin väitteessään esittämä viittaus siihen, että muut yritykset, jotka niin ikään kuuluivat suurimmassa vastuussa olleiden ryhmään, olisivat osallistuneet tiiviimmin yhteistoimintajärjestelyyn, on asiaankuulumaton siinäkin tapauksessa, että katsottaisiin, että sen osallistuminen ei ole tahallista vaan tuottamuksellista, koska tuottamukselliset kilpailusääntöjen rikkomiset eivät ole kilpailun kannalta lievempiä kuin tahalliset rikkomiset. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ollut rikkomisen vakavuuden määrittämiseksi velvollinen tutkimaan, oliko rikkominen tahallista vai tuottamuksellista. [68] Kilpailuasioissa tietty syyllisyyden aste on seuraamuksen edellytys, mutta se ei ole sakon määrän vahvistamisen peruste. [69]

108. Yhdenvertaisuusperiaatetta ei loukata myöskään silloin, jos vertailukohtana ovat yritykset, jotka sisältyvät "vähemmän vakavan vastuun" ryhmään. Komission esittämät perustelut, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on omaksunut [70] erotellessaan toisistaan kaksi yritysten ryhmää, ovat objektiivisia ja järkeviä, kuten menettelytapojen vaikutukset kilpailuun ja erityisesti kansallisten markkinoiden eristämiseen. Näin ollen päätöksen 2, 3 ja 4 artiklassa kuvattuja menettelytapoja pidettiin vähemmän vakavina, koska niillä pyrittiin kotimarkkinoiden välittömään suojelemiseen, kun sitä vastoin 5 ja 6 artiklassa kuvattuja menettelytapoja voitiin pitää vähemmän vakavina, koska niillä oli "välillisempiä vaikutuksia". [71]

109. Näin ollen on katsottava, että mikäli komission soveltamat perusteet ovat sakkojen määräämistä koskevien periaatteiden mukaisia, ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen näiden sääntöjen mukaisesti suorittama sakon alentaminen oli myös niiden mukainen.

68 — Ks. em. asiassa SPO ym. v. komissio annetun määräyksen 55 ja 57 kohta.

69 — Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohta koskee kahta erillistä kysymystä. Yhtäältä siinä määritellään edellytykset, joiden on täytyttävä, jotta komissio voi määrätä sakkoja (sakon määräämisen edellytykset), ja yksi näistä edellytyksistä liittyy kilpailusääntöjen rikkomisen tahallisuuteen tai tuottamuksellisuuteen (ensimmäinen alakohta). Toisaalta siinä säädetään sakon suuruuden määräämisestä rikkomisen vakavuuden ja keston perusteella (toinen alakohta) (em. asiassa SPO ym. v. komissio annetun määräyksen 53 kohta ja asiassa Ferriere Nord v. komissio annetun tuomion 32 kohta).

70 — Ks. päätöksen 65 perustelukappaleen 9 kohta ja tuomion 4968 kohta.

71 — Valituksenalaisen tuomion 4968 kohdan viimeinen virke.

110. Edellä esitetyn perusteella tämä valitusperuste on hylättävä tutkittavaksi ottamisen edellytysten puuttumisen vuoksi ja perusteettomana.

4. *Kilpailusääntöjen rikkomisen vanhentuminen (viides valitusperuste)*

A Asianosaisten lausumat

111. Aalborg esitti ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, että hallinnollinen menettely alkoi väitetiedoksiannon toimittamisella 27.11.1991. Ennen tätä päivämäärää komissio ei ollut osoittanut sille minkäänlaista tietojensaantipyyntöä eikä suorittanut minkäänlaista tarkastusta sen tiloissa. Näin ollen vanhentumisesta annetun asetuksen N:o 2988/74 [72] 1 ja 2 artiklan mukaisesti sille ei voida määrätä seuraamusta, koska viimeinen todiste sen osallistumisesta lainvastaisiin toimenpiteisiin liittyy päivämäärään 9.9.1986, jolloin sen edustaja osallistui Baden-Badenissa pidettyyn kokoukseen, mikä tapahtui viisi vuotta aikaisemmin kuin se vastaanotti väitetiedoksiannon. Tämä perustelu hylättiin valituksenalaisen tuomion 4797 kohdassa, koska sen katsottiin osallistuneen päätöksen 9 artiklassa todettuun kilpailusääntöjen rikkomiseen keskeytyksettä 14.1.1983 ja 31.12.1988 välisenä aikana, minkä vuoksi komission seuraamusten määräämistä koskeva valta ei ollut vanhentunut väitetiedoksiantoa annettaessa.

112. Aalborg katsoo, että valituksenalainen tuomio on tältä osin kumottava kolmestakin syystä. Ensimmäinen syy on se, että siinä arvioidaan virheellisesti, että yhteistoimintajärjestely kesti 31.12.1988 saakka, ja pidetään vuosittaista tietojenvaihtoa päätöksen 1 artiklassa tarkoitetun sopimuksen täytäntöönpanotoimina. Toinen syy on se, että siinä niin ikään virheellisesti katsotaan sen olevan vastuussa päätöksen 4 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta kilpailusääntöjen rikkomisesta eli osallistumisesta Cembureau Task Forceen 9.9.1986 jälkeenkin ja näin ollen myös 4 artiklan 3 kohdan a alakohdassa tarkoitetusta menettelytavasta, jolla pyrittiin poistamaan Calcestruzzi kreikkalaisten tuottajien asiakkaiden joukosta. Kolmas syy on se, että se ei ole perustellut päätöstään hylätä vanhentumisväite.

113. Kahta ensimmäistä valitusperusteen kohtaa perustellakseen valittajana oleva yhtiö vetoaa hintatietojen vaihtamisen sekä Cembureau Task Forceen ja "Calcestruzzi-

72 — Vanhentumisajoista liikennettä ja kilpailua koskeviin Euroopan talousyhteisön sääntöihin liittyvissä menettelyissä ja niiden nojalla määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa 26 päivänä marraskuuta 1974 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 2988/74 (EYVL L 319, s. 41).

toimenpiteisiin" osallistumisensa luonteeseen ja näiden menettelytapojen kestoon.

114. Komission mielestä viidennen valitusperusteen edellä mainitut kaksi kohtaa on jätettävä tutkimatta, koska ne merkitsevät sitä, että yhteisöjen tuomioistuimen pitäisi antaa ratkaisu tosiseikastosta ja näytön arvioinnista huolimatta siitä, että kyseinen yritys pyrkii esittämään ne oikeudellisina virheinä. Se lisää, että valittajana olevan yrityksen vastuu ei missään tapauksessa ole vanhentunut, koska määräaika katkaistiin vuonna 1989, kun tarkastuksia järjestettiin Cembureau-sopimuksen muiden osallistujien tiloissa.

115. Aalborg vastaa tämän viimeksi mainitun seikan osalta, että oikeusvarmuuden periaate estää sen, että muiden oikeushenkilöiden tiloissa suoritetut tarkastukset, joita ei ole annettu tiedoksi, voisivat katkaista vanhentumisen; komissio vetoaa vastauksessaan asetuksen N:o 2988/74 2 artiklan 2 kohtaan sekä asiassa Limburgse Vinyl Maatschappij ym. vastaan komissio 20.4.1999 annettuun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomioon.[73]

116. Aalborg toteaa viimeisen valitusperusteensa lopuksi, että valituksenalainen tuomio on kumottava oikeudellisen virheen vuoksi, koska sillä ei ole kumottu päätöstä, vaikka vanhenemista ei ole päätöksessä perusteltu.

117. Komissio vastaa, että kun päätöksen 46–65 kohtaa ja valituksenalaisen tuomion 4330–4333 ja 4459 kohtaa sekä sitä seuraavia kohtia tutkitaan tarkasti, ne osoittavat valittajana olevan yhtiön väitteet paikkansapitämättömiksi.

B Perustelujen puuttuminen ei ole epäjohdonmukaista

118. Aloitan viimeisestä väitteestä eli perustelujen puuttumisen epäjohdonmukaisuudesta: tätä väitettä ei voida tutkia, mikäli arvostelun on katsottava kohdistuvan siihen, että komissio ei ole esittänyt perusteluja, ja se on ilmeisen perusteeton, mikäli sen on katsottava kohdistuvan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustelujen "riittämättömyyteen".

119. Mikäli Aalborgin arvostelu kohdistuu komission menettelytapoihin, se on asiaankuulumaton, koska muutoksenhaun kohteena on valituksenalainen tuomio eikä sitä edeltävä hallinnollinen menettely. Yhteisöjen tuomioistuimessa esitettävän valituksen perusteluiksi ei riitä ensimmäisessä oikeusasteessa esitettyjen perustelujen toistaminen ilman muita perusteluja.

73 — Yhdistetyt asiat T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999 (Kok. 1999, s. II-931).

120. Mikäli valittajan arvostelu sitä vastoin kohdistuu siihen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei ole antanut sille "riittävää" vastausta, sen lähtökohtana on epävarma tilanne. On riittävää tutustua valituksenalaisen tuomion 4796 ja 4797 kohtaan luettuina yhdessä 4331 ja 4332 kohdan kanssa, jotta todetaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tutki kysymystä ennen kuin se totesi, että Aalborgin osalta todettu kilpailusääntöjen rikkominen ei ollut vanhentunut. Tämä perustelu on täysin muotovaatimusten mukainen, sillä siinä esitetään lähtökohtana olevat tosiseikat ja sen perustana oleva oikeudellinen päättely, ja nämä antavat Aalborgille ja muutoksenhakutuomioistuimelle tarkat tiedot ratkaisun osatekijöistä ensimmäisessä oikeusasteessa annetun tuomion arvostelemiseksi ja sen laillisuuden valvomiseksi.

C Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen vastauksen asianmukaisuus

121. Valittajana oleva yhtiö katsoo, että hintatietojen vaihtamista ei voida pitää Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanona eikä kilpailusääntöjen rikkomisen jatkumista voida näin ollen ulottaa 31.12.1988 saakka. Sen ei voida myöskään katsoa olevan vastuussa European Task Forcen perustamisesta eikä Calcestruzziin liittyvistä toimenpiteistä, koska se osallistui vain passiivisesti Baden-Badenin kokoukseen, eikä sen vastuuta näistä toimenpiteistä voida varsinkaan ulottaa 31.5.1987 ja 15.3.1987 saakka.

122. Tähän valitusperusteeseen annettavan vastauksen lähtökohtana on väistämättä oltava tosiseikat, jotka valituksenalaisessa tuomiossa todetaan toteennäytetyiksi ja joissa vahvistetaan Aalborgin osalta, että se on osallistunut 14.1.1983, 19.3.1994 ja 7.12.1984 pidettyihin valtuuskuntien johtajien kokouksiin. Se on lisäksi osallistunut satunnaiseen tietojenvaihtoon 14.1.1983 ja 19.3.1984 välisenä aikana ja säännölliseen tietojenvaihtoon 1.1.1984 ja 31.12.1988 välisenä aikana. Lisäksi se on osallistunut European Task Forcea koskevan sopimuksen yhteydessä toteutettuihin toimiin 9.9.1986 ja 31.5.1987 välisenä aikana. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toisin sanoen katsonut, että valittajana olevan yrityksen osallistuminen Cembureau-sopimukseen ja sen täytäntöönpanotoimiin ajoittui ajanjaksolle 14.1.1983–31.12.1988.[74]

123. Voin siis todeta, että siltä osin kuin kyseessä on European Task Forcen perustaminen ja Calcestruzzi-toimenpiteet, valitusperuste on tietyiltä osin hylättävä. Kyseessä on se, että Aalborgin osallistuminen mainittuihin menettelytapoihin on ulotettu 31.5.1987 ja 15.3.1987 saakka. Tämä toteamus on todennäköisyyspäätelmä, joka ei ole mielivaltainen eikä järjenvastainen, joten sitä ei voida tutkia muutoksenhakumenettelyssä.

74 — Ks. tuomion 4330–4332 kohta.

124. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin näet selittää, että sen jälkeen kun European Task Force oli perustettu Baden-Badenin kokouksessa, pidettiin muita kokouksia, joista viimeinen Luxemburgissa toukokuun lopussa 1987, minkä perusteella voidaan päätellä, että yhteisymmärrys, jonka perusteella kyseinen elin oli perustettu, oli säilynyt toukokuun 1987 loppuun saakka, [75] riippumatta siitä, olivatko yhteistoimintajärjestelyn yksi tai useampi osapuoli poissa muista kokouksista. Kun liittyminen sopimukseen oli ilmaistu, sen perusteella, että ne eivät olleet avoimesti ilmoittaneet, etteivät ne hyväksyneet sopimusta, voidaan olettaa, että ne olivat edelleen sopimuksen osapuolia. [76] Tämä ratkaisu vaikuttaa järkevältä, eikä yhteisöjen tuomioistuimella ole mitään syytä muuttaa sitä.

125. Calcestruzzi-toimenpiteisiin liittyvän kilpailusääntöjen rikkomisen keston osalta peruste on lisäksi jätettävä tutkimatta, koska, kuten valituksenalaista tuomiota lukiessa ilmenee, Aalborg ei esittänyt tätä ensimmäisessä oikeusasteessa, joten sitä ei uutena perusteena voida käsitellä muutoksenhaun yhteydessä. Valituksenalaisen tuomion 3301–3310 kohdassa käsitellään tiettyjen kantajien kilpailusääntöjen rikkomisen kestosta esittämiä perusteita, mutta siinä ei viitata mitenkään Aalborgin mainitsemiin perusteisiin, eikä Aalborg ole myöskään muutoksenhaun yhteydessä vedonnut siihen, että tämä olisi jäänyt epäjohdonmukaisesti käsittelemättä. Ainoa mahdollinen tulkinta on se, että tätä kysymystä ei esitetty ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa, joten sitä ei voida esittää myöskään muutoksenhaun yhteydessä.

126. On kuitenkin käsiteltävä vielä kaksi kysymystä. Ensimmäinen on niin sanottu vastuu "irrottautumisen ilmaisun puuttumisesta" ja toinen hintatietojen vaihdon luonnehtiminen Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanoksi.

127. Mikäli yritys osallistuu yhdessä kyseisillä markkinoilla toimivien kilpailijoidensa kanssa yhteen tai useaan kokoukseen, joiden perusteella tehdään kilpailunvastainen sopimus, presumptiotekniikan perusteella voidaan nimenomaisen vastakkaisen ilmaisun puuttuessa päätellä, että se osallistuu yhteistoimintajärjestelyyn, varsinkin mikäli se myöhemmin osallistuu kilpailunvastaisen sopimuksen täytäntöönpanotoimiin.

128. Presumptionäyttö perustuu johdonmukaisuuteen sekä yleiseen käsitykseen ja kokemukseen. Siinä yhteydessä on otettava lähtökohdaksi tietyt toteennäytetyt tapahtumat, joiden perusteella voidaan inhimilli-

75 — Ks. valituksenalaisen tuomion 2794–2796 kohta.
76 — Ks. tuomion 2814 ja 2815 kohta.

sen arvostelukyvyn sääntöjen mukaisen mentaalisen prosessin välityksellä katsoa tiettyjen seikkojen olevan selviä.

129. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on suorittanut tämän tehtävän. Se on ottanut lähtökohdaksi kiistattomat tosiseikat (Aalborgin läsnäolo kokouksissa, kilpailunvastaisten sopimusten tekeminen, se, että se ei ole nimenomaisesti asettunut näitä sopimuksia vastaan, ja osallistuminen hintatietojen vaihtamiseen) ja katsoo toteennäytetyksi, että se on osallistunut yhteistoimintajärjestelyyn. Tämä näkemys on järkevä ja inhimillisen arvostelukyvyn sääntöjen mukainen, ja sitä on mielestäni selvitetty riittävästi valituksenalaisessa tuomiossa. [77]

130. Yhteisöjen tuomioistuin on tulkinnut asiaa näin edellä mainitussa asiassa komissio vastaan Anic Partecipazioni antamassaan tuomiossa, jossa se on todennut, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella oli oikeus todistustaakkaa perusteettomasti kääntämättä katsoa, että koska komissio oli kyennyt näyttämään Anicin osallistuneen kokouksiin, joiden aikana päätettiin ja järjestettiin hinta-aloitteet ja valvottiin niitä, Anicin oli näytettävä toteen väitteensä, jonka mukaan se ei olisi hyväksynyt näitä aloitteita. [78] Yhteisöjen tuomioistuin katsoo, että kun arviointi suoritetaan presumptionäytön perusteella, yrityksen osallistuminen kilpailunvastaiseen sopimukseen on toteennäytetty, mutta tämä presumptio, kuten kaikki oikeudelliset presumptiotkin, voidaan kumota muilla todisteilla.

131. Sama oikeudellinen periaate osoittaa sen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on menetellyt asianmukaisesti pitäessään hintatietojen vaihtoa Cembureau-sopimuksen täytäntöönpanotoimina.

132. Todetessaan komission päätelmät oikeiksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ottaa hintatietojen vaihdon osalta [79] lähtökohdaksi täysin toteennäytetyt ja kiistattomat tosiseikat: 1) valtuuskuntien johtajien kokoukset, joissa ilmaistiin huoli siitä, että tietyt hinnat olivat selvästi laskeneet, ja joissa satunnaisesti vaihdettiin niitä koskevia tietoja; 2) taulukko "Kotimaiset hinnat", johon viitataan valituksenalaisen tuomion 1646 kohdassa ja joka jaettiin 30.5.1983 pidetyssä valtuuskuntien johtajien kokouksessa, [80] ja 3) tietojenvaihdon olemassaolo, joka oli hyvä indikaattori

77 — Ks. 1426 kohta Cembureau-sopimuksen osalta, 2600 ja 2656 kohta European Task Forcen perustamisen osalta ja 3202–3205 kohta Calcestruzzi-toimenpiteiden osalta.

78 — Ks. tuomion 96 kohta. Se on todennut samansuuntaisesti asiassa C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999 (Kok. 1999, s. I-4287, 155 kohta) ja asiassa C-235/92 P, Montecatini v. komissio, tuomio 8.7.1999 (Kok. 1999, s. I-4539, 181 kohta).

79 — Erityisesti päätöksen 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa kuvattu hintatietojen vaihto, johon Aalborg viittaa tämän valitusperusteen yhteydessä.

80 — Tuomiossa todetaan virheellisesti, että tämä tapahtui 14.1.1983 pidetyssä kokouksessa, mutta päätöksen 16 perustelukappaleen 5 kohdassa viitataan 30.5.1983 pidettyyn kokoukseen.

Cembureaun jäsenten sijaintimaiden välisten hintaerojen suuntauksista [81] ja sellaisten tietojen vaihtamiseksi, joilla hinnat voitaisiin asettaa vientihoukutukset poistavalle tasolle. [82] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättelee näiden seikkojen perusteella, että tätä säännöllistä tietojenvaihtoa käytettiin Cembureau-sopimuksen tekemisen jälkeen sen täytäntöönpanon helpottamiseen. [83]

133. Se, että viimeinen Cembureau-sopimukseen liittynyt valtuuskuntien johtajien kokous pidettiin 7.11.1984 ja tietojenvaihto jatkui 31.12.1988 saakka, ei ole todiste, joka kumoaisi edellä esitetyn päätelmän. Kun järjestelmä oli saatu käyntiin, se jatkoi toimintaansa ilman että uudet valtuuskuntien johtajien kokoukset olisivat olleet tarpeen, eikä siinä ole mitään epäjohdonmukaista eikä ristiriitaista.

134. Muutoin ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ei totea tuomionsa missään kohdassa, että toteutettu tietojenvaihto olisi pohjimmiltaan sallittua. Se toteaa päinvastoin, että riippumatta siitä, onko tietojen vaihto vapaan kilpailun vastaista, oli syytä tarkistaa, oliko tietojenvaihdon taustalla samanlainen kilpailunvastainen päämäärä kuin Cembureau-sopimuksella eli pyrittiinkö sillä sen täytäntöönpanoon. [84] Aalborgin valituksessaan ilmaisema hämmästys on siis perusteetonta, kun se väittää, että sallittu ja kilpailuun vaikuttamaton tietojenvaihto muuttui yhdessä yössä Cembureau-sopimuksen vuoksi kilpailunvastaiseksi menettelytavaksi.

135. Edellä esitetyn perusteella perustelut, joita Aalborg on esittänyt osoittaakseen kilpailusääntöjen rikkomisen päättyneen aiemmin, eivät menesty, koska sen vanhentumisesta ja samalla asetuksen N:o 2988/74 1 artiklan rikkomisesta esittämä väite on hylättävä, joten tätä valitusperustetta ei voida hyväksyä.

81 — Ks. valituksenalaisen tuomion 1643 kohta.

82 — Hintatietojen vaihdon avulla "yritys, jolle toiseen jäsenmaahan sijoittautunut potentiaalinen asiakas on esittänyt pyynnön, saattoi — — todellisuudessa saada selville kyseisessä maassa asianomaisella hetkellä voimassa olleen hintatason ja mukauttaa vientihintansa sen mukaiseksi saadakseen tämän asiakkaan olemaan hankkimatta sementtiä oman maansa ulkopuolelta ja välttääkseen siten kilpailemista paikallisten tuottajien kanssa" (tuomion 1642 kohta).

83 — Ks. tuomion 1644–1646 kohta.

84 — Ks. valituksenalaisen tuomion 1634 ja 1638 kohta.

V Yhteenveto ja ehdotettava ratkaisu

136. Koska toinen valitusperuste on hylätty osittain tutkittavaksi ottamisen edellytysten selvän puuttumisen vuoksi ja osittain perusteettomana 5.6.2002 annetulla määräyksellä, ehdotan, että ensimmäinen, neljäs ja viides valitusperuste hylätään ja että kolmas valitusperuste hyväksytään edellä esitetyistä syistä, joten valituksenalainen tuomio on kumottava.

137. Kun valituksenalainen tuomio on kumottu, yhteisöjen tuomioistuin voi antaa itse ratkaisun Aalborgin vaatimuksista [85] jo yksinomaan prosessiekonomiaan liittyvistä syistä, [86] koska sillä on käytettävissään kaikki asian ratkaisemiseen tarvittavat tiedot.

138. Edellä 73–75 kohdassa esitetyistä syistä Aalborgin esittämä vaatimus on hyväksyttävä kokonaan ja komission päätös kumottava sitä koskevilta osin.

139. Tämä vaatimusten täydellinen hyväksyminen merkitsee sitä, että komissio on velvoitettava korvaamaan kaikki ensimmäisessä oikeusasteessa aiheutuneet oikeudenkäyntikulut Aalborgin valituksessaan esittämän vaatimuksen mukaisesti, kuten ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan ensimmäisessä alakohdassa määrätään. [87]

VI Oikeudenkäyntikulut

140. Komissio on velvoitettava korvaamaan myös tämän valituksen käsittelyn yhteydessä aiheutuneet kulut yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 122 artiklan ensimmäisen kohdan nojalla, kun kyseistä määräystä luetaan yhdessä 69 artiklan 2 kohdan ensimmäisen alakohdan kanssa.

85 — Ratkaisuehdotuksessa, jonka annoin asiassa C-310/97 P, komissio v. Assidomän Kraft Products ym., jossa annettiin tuomio 14.9.1999 (Kok. 1999, s. I-5363, ratkaisuehdotuksen alaviite 70), totesin, että EY:n tuomioistuimen perussäännön 54 artiklassa annetaan sille tämä mahdollisuus, kun siinä määrätään, että "Jos muutoksenhaku todetaan aiheelliseksi, yhteisön tuomioistuin julistaa yhteisön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätöksen mitättömäksi. Se voi joko ratkaista asian lopullisesti itse, jos asia on ratkaisukelpoinen, tai palauttaa asian yhteisön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen ratkaistavaksi". Tämän määräyksen tarjoamaa mahdollisuutta voidaan soveltaa tuomiovirheeseen edellyttäen, että tosiseikat on selostettu tyhjentävästi ja sillä tavoin riittävästi tuomiossa, että asia voidaan ratkaista, eikä todisteita tarvitse ottaa vastaan. Yhteisöjen tuomioistuimen omaksuma oikeuskäytäntö on ymmärrettävä tällä tavoin, vaikka se ei olekaan koskaan ilmaissut syitä, joiden perusteella se katsoo asian olevan ratkaisukelpoinen, vaan tyytynyt ainoastaan toteamaan, että "asia on näin" (asia C-345/90 P, parlamentti v. Hanning, tuomio 20.2.1992, Kok. 1992, s. I-949, erityisesti s. I-989, ja edellä alaviitteessä 65 mainittu asia komissio v. BASF ym., Kok. 1994, s. I-2648). Yhteenvedonomaisesti voidaan todeta, että yhteisöjen tuomioistuin antaa asiaratkaisun, mikäli asiakirja-aineistosta ilmenee, että asia on valmis ratkaistavaksi (ks. Heron, J., *Droit judiciaire privé*, toim. Montchrétien, Paris 1991, s. 517; Vincent, J. ja Guinchard, S., *Procédure civile*, toim. Dalloz, Pariisi 1994, s. 922), koska yhteisön lainsäätäjä on luonut sen modernien muutoksenhakutuomioistuinten kaltaiseksi, niin että sillä on laaja vapaus antaa kumoamistuomio, kun se pitää sitä asianmukaisena (ks. Nieva Fenoll, J., *El recurso de casación ante el Tribunal de Justicia de las Comunidades Europeas*, toim. Bosch, Barcelona 1998, s. 430).

86 — Päätös tehtiin vuonna 1994.

87 — Konsolidoitu teksti on julkaistu EYVL:ssä C 34, 1.2.2001, s. 39.

VII Ratkaisuehdotus

141. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin

1) hyväksyy Aalborgin valituksen kolmannen valitusperusteen

2) kumoaa valituksenalaisen tuomion kokonaisuudessaan

3) hyväksyy Aalborgin implisiittisen vaatimuksen ja kumoaa kokonaan 30.11.1994 tehdyn komission päätöksen 94/815/EY kyseistä yritystä koskevilta osin

4) velvoittaa komission korvaamaan asian käsittelystä ensimmäisessä oikeusasteessa ja tämän muutoksenhaun yhteydessä aiheutuneet oikeudenkäyntikulut.